

VILNIAUS UNIVERSITETAS
FILOLOGIJOS FAKULTETAS

Silvestras Buiko
Bendroji Kalbotyra

**Materialieji ir struktūriniai skoliniai Samuelio Boguslavo Chylinskio Naujojo Testamento
vertime**
Magistro darbas

Darbo vadovas prof. dr. Axel Holvoet

Vilnius

2026

Silvestras Buiko, „Materialieji ir struktūriniai skoliniai Samuelio Boguslavo Chylinskio Naujojo Testamento vertime“. Magistro darbas, vadovas prof. habil. dr. Axel Holvoet, Vilniaus universitetas, Bendrosios kalbotyros katedra, 2026.

Raktažodžiai: kalbų kontaktas, skoliniai, kalkės, vertimo kalba, Chylinskis, Naujasis Testamentas, prielinksniai, polisemija, radialinis tinklas, kognityvizmas, kognityvinė semantika.

Anotacija

Šiame magistro darbe tiriami materialieji ir struktūriniai skoliniai Samuelio Boguslavo Chylinskio lietuviškajame Naujojo Testamento vertime, remiantis Mato evangelijos, Laiško romiečiams ir Apreiškimo Jonui knygomis. Darbo tikslas – inventorizuoti ir suklasifikuoti skolinius bei kalkes, nustatyti jų donorines kalbas ir semantines sritis, taip pat įvertinti, kaip vertimo kalba skatina funkcinį žodžių polisemiją, ypač prielinksnio *ant* reikšmių persiskirstymą. Analizėje derinami leksinio skolinimosi tyrimų principai ir kognityvinės semantikos metodai (motyvuotoji polisemija, prototipinė scena, radialiniai tinklai), o vartosenos atvejai tikrinami lyginant su galimais šaltiniais (lenkišku Gdanskio Biblijos tekstu, olandų Statenvertaling ir kt.). Rezultatai pateikiami kaip anotuotas skolinių sąrašas su etimologinėmis bei semantinėmis pastabomis ir prielinksnio *ant* radialinio tinklo rekonstrukcija, leidžianti atskirti lietuvių kalbos sistemoje motyvuotus išplėtumus nuo tikėtinai kontaktinės kilmės vartosenų.

Turinys

1. Įvadas	3
2. Tyrimo medžiaga ir metodika.....	8
2.1. Istorinis Biblijos vertimo kontekstas	8
2.2. Kalbų kitimas vertimuose.....	10
2.3. Nuo individualios inovacijos iki bendruomeninės normos	10
2.4. Kalbų kontaktas ir leksinis skolinimasis	11
2.5. Polisemijos problema	14
2.6. <i>Ant</i> polisemijos tyrimai, situacija lietuvių kalboje.	16
3. Skoliniai ir kalkės Chylinskio NT vertime.....	19
3.1. Skolinimosi tipas ir kalbos donorės.....	19
3.2. Skolinimasis pagal kalbos dalis	24
3.3. Skolinių semantinės sritys	27
4. Prielinksnio <i>ant</i> polisemija	31
4.1. <i>Ant</i> vartojimas Chylinskio NT vertime	33
4.2. Svetimų kalbų poveikis <i>ant</i> radialiniam tinklui	40
6. Išvados	44
7. Bibliografija.....	46
8. Summary	50
9. Priedai.....	51

1. Įvadas

1517 metais Europoje kilusi Reformacija iš esmės pakeitė Biblijos vertimo statusą: šventraščio tekstas tapo ne tik teologinės polemikos, bet ir kalbinės praktikos centru, kadangi protestantai, jau pradedant Liuteriu, skatino Biblijos vertimus į liaudies kalbas. Tai turėjo žmones pritraukti arčiau Dievo žodžio ir padaryti kiekvieną geresniu krikščionimi. Protestantiškoje tradicijoje, ypač kalvinistinėje, Biblijos tekstas buvo suvokiamas kaip autoritetingas kalbos vartojimo modelis, todėl vertimai veikė kaip rašytinės kalbos kodifikavimo, terminijos kūrimo ir naujų raiškos priemonių įgalinimo instrumentas. Tokiomis sąlygomis verstinė kalba tapo itin jautri kontaktinei įtakai: vertėjas neišvengiamai balansuoja tarp šaltinio teksto struktūrų ir recipientų kalbos sistemos galimybių. Tad toks vertimo procesas skatina tiek leksinį skolinimąsi, tiek struktūrinių modelių kopijavimą.

XVI–XVII a. lietuvių raštija formavosi nevienodomis sąlygomis ir todėl anksti įgijo dvilypį pobūdį: pirmieji lietuviški spaudiniai pasirodė ne katalikiškoje Lietuvos Didžiojoje kunigaikštystėje, o liuteroniškoje Prūsijoje, kur susidarė ankstyvas ir palyginti nuoseklus raštų kalbos variantas, stipriai paveiktas liuteroniškos tradicijos. Tuo tarpu LDK lietuviško rašto plėtra ilgiau buvo ribojama sociolingvistinės realybės: viešajame gyvenime ir administracijoje dominavo rusėnų rašto kalba, o po Liublino unijos vis labiau įsitvirtino lenkų kalba kaip prestižo ir bažnytinės komunikacijos ženklas, todėl lietuvių kalba ilgai liko periferijoje. Vis dėlto konfesinė polemika XVI a. pabaigoje–XVII a. pradžioje lietuvių kalbą pavertė religinės sklaidos įrankiu, lygiu kitoms kalboms: tiek katalikai, tiek evangelikai ėmėsi leisti lietuviškus katekizmus, postiles ir kitus pastoracinius tekstus, siekdami pasiekti plačiąsias mases. Dėl šių istorinių aplinkybių LDK rašytinė tradicija tapo jautri tiek donorių kalbų (labiausiai lenkų ir rusėnų), tiek vertimo modelių spaudimui. Būtent tokioje daugiakalbėje ir konfesinėje aplinkoje vėlesni Biblijos vertimai (tarp jų ir Chylinskio) yra ypač parankūs kontaktinės įtakos tyrimui, nes juose tikėtina matyti ne tik naujos terminijos kūrimą, bet ir svetimų modelių persikėlimą į lietuvišką raišką.

Lietuvių raštijos istorijoje mūsų tiriamas Samuelio Boguslavo Chylinskio Biblijos vertimas užima ypatingą vietą. Viena vertus, tai XVII a. religinis tekstas, priklausantis rašytinės tradicijos

branduoliui, kita vertus, šis vertimas atsirado daugiakalbėje aplinkoje¹ ir vykdytas remiantis konkrečiu vertimo modeliu. Chylinskio vertimas atliktas kalvinistų pamėgta pažodine vertimo strategija (*ad verbum*), kurioje ne tik perimami atskiri žodžiai, bet ir stengiamasi perkelti junglumą, darybą, valdymo schemas, semantines kategorijas. Dėl to toks vertimas yra itin palankus kalbų kontaktų tyrinėjimui: galima klausti ne vien kas pasiskolinta, kaip įprasta, bet ir aiškiai pamatyti kaip pasiskolinta.

Šio darbo tema – materialieji ir struktūriniai skoliniai Samuelio Boguslavo Chylinskio Naujojo Testamento vertime. Darbe skiriami trys kontaktinės įtakos rezultatai: 1) materialieji skoliniai suprantami kaip tiesioginis svetimų kalbos leksinės medžiagos (formos) perėmimas, t. y. atvejai, kai į lietuvišką tekstą įtraukiamas svetimų kilmės kamienas, 2) struktūriniai skoliniai, t. y. kalkės (vertiniai), kai perimamas donoro modelis ir semantinis turinys, tačiau raiška kuriama iš savų elementų (pvz., pažodžiui išverstas dūrinys, išvestinis žodis ar frazė) ir 3) struktūrinė įtaka, kuria laikome konstrukcines kopijas: atvejai, kai lietuviški žodžiai įgauna netipiškas reikšmes arba jungiasi į neįprastas konstrukcijas dėl kitos kalbos poveikio. Toks skyrimas leidžia vienoje analizėje sujungti ir aiškiai svetimus vienetų, ir formaliai lietuviškus darinius, kurie vis dėlto kyla iš donoro schemas.

Chylinskio Biblijos (ypač Naujojo Testamento rankraščio ir 1660 m. Londone pradėto spausdinti Senojo Testamento) tyrinėjimai Lietuvoje ilgą laiką buvo labiau epizodiniai, o platesniu mastu jie suaktyvėjo tik XX a. pabaigoje, kai imta sistemingai rinkti šaltinius, tikslinti vertimo istoriją ir rengti tekstologines publikacijas (Lukšaitė, 2017, 1). Nors rankraštis tapo patogiau prieinamas jau po lenkų lituanistų parengtų leidimų (1958 m. J. Otrębskio transliteruotas tekstas, vėlesnis indeksas ir faksimilė), Lietuvoje ryškiausią lūžį žymi Lietuvių kalbos instituto ir Vilniaus universiteto tyrimai, sutelktos apie Ginos Kavaliūnaitės-Holvoet darbus: nuo vertimo genezės ir šaltinių iki rankraščio taisymų, glosų ir kalbos sistemos analizės (Kavaliūnaitė et al., 2024). Naujausias Chylinskio tyrimų etapas buvo G. Kavaliūnaitės inicijuotas projektas, kuriame Chylinskio Naujojo Testamento vertimas buvo suskaitmenintas, kiekvieną eilutę sugretinant su Britų bibliotekos rankraščio vaizdu².

¹ Juk ir pats Biblijos vertėjas Boguslavas Chylinskis buvo poliglotas – mokėjo lenkų, lietuvių, lotynų, olandų, anglų. Be to, pati Biblija buvo parašyta daugiakalbėje aplinkoje (daugiau apie tai žr. 9 puslapį).

² <https://www.chylinskibible.flf.vu.lt/>

Kalbų kontaktai senųjų lietuvių kalbai Lietuvoje analizuojamas sistemiškai, ypač skolinių ir hibridų identifikavimo plotmėje. Reprezentatyvus tokios metodikos pavyzdys – A. Smetonienės disertacija, kurioje XVI–XVII a. LDK tekstų slavizmai ir hibridai klasifikuojami taikant kriterijų sistemą (Smetonienė, 2015). Kontaktinės analizės perspektyvą papildė ir naujesni kiekybiniai tyrimai, kuriuose nagrinėjama polonizmų, lotynizmų ir kitų įtakų distribucija ankstyvojoje lietuvių leksikoje, įtraukiant ne tik skolinius, bet ir kalkes bei morfologines ir sintaksines įtakas (pvz., Buiko, 2024), taip pat anglų kalbos įtaka (Vaičekauskienė, 2014), (Pakerys, 2017).

Tačiau Chylinskio vertimas iš kalbų kontakto perspektyvos dar nebuvo tirtas. Tokiam tyrimui jis yra parankus atvejis, nes pats vertimo projektas buvo vykdomas Londone, o tai leidžia aščiau kelti klausimą, kaip vertėjas derino svetimus modelius su vidine lietuvių kalbos sistema. Nors esama nuoseklių Chylinskio teksto gramatinių tyrimų (pvz. Kavaliūnaitė, 2003), pats paminklas ir toliau išlieka produktyvus rekonstruojant sisteminius pasirinkimus ir vertimo strategijas platesniu mastu. Todėl Chylinskio medžiagos analizė, jungianti kalbų kontaktų argumentaciją su kognityvinės semantikos instrumentais (pvz., žodžių reikšmių tinklais), natūraliai įsirašo į šią metodologinę perspektyvą ir gali papildyti XVII a. lietuvių kalbos tyrimų lauką.

Tyrimo problema kyla iš to, kad verstinėje kalboje ne visada lengva atskirti: 1) į kalbą integruotą skolintą vienetą; 2) vienkartinį vertimo sprendimą; 3) kalkę ar konstrukcinę kopiją, kuri atrodo lietuviškai, bet yra motyvuota donoro modelio. Pažodinė vertimo strategija šią problemą dar labiau pasunkina, nes vertėjas gali sąmoningai ar nesąmoningai atkartoti donoro darybos ar junglumo modelį, sukurdamas formą, kuri kalbos sistemoje nėra natūrali. Todėl reikalingi aiškūs kriterijai, leidžiantys nuosekliai identifikuoti materialų perėmimą ir struktūrinį kopijavimą, o taip pat – metodika, kuri leistų rezultatus aprašyti sistemiškai, o ne kaip pavienių pavyzdžių rinkinį.

Šiame darbe bus tiriama, kokiais kalbiniais lygmenimis kontaktinė įtaka pasireiškia ryškiausiai: ar ji daugiausia telkiasi leksikoje, ar pastebimai veikia ir darybą, semantiką bei sintaksinį junglumą. Todėl tikslas yra sudaryti sistemišką materialųjų ir struktūrinių skolinių aprašą Chylinskio Naujojo Testamento vertime, nustatant jų galimus donorus, skolinimosi tipus ir funkcinį pasiskirstymą, o gautus rezultatus interpretuoti XVII a. kontaktinės aplinkos ir vertimo strategijos kontekste.

Siekiant tikslo, numatoma įgyvendinti šiuos uždavinius:

1. Aptarti teorines prielaidas, kurios leidžia apibrėžti materialųjį ir struktūrinį skolinimąsi, bei aprašyti jų atskyrimo kriterijus.
2. Pristatyti Chylinskio vertimo istorinį ir kultūrinį kontekstą, įskaitant vertimo strategiją ir galimą modelio teksto poveikį.
3. Apibrėžti duomenų rinkimo principus ir suklasifikuoti atrinktus vienetų pagal kalbos dalį, semantinę sritį, skolinimosi tipą ir galimą donorą, taikant standartizuotą anotavimo schemą.
4. Atlikti pačio dažniausio prielinksnio *ant* radialinio lauko analizę per kognityvinės kalbotyros prizmę, idant galėtume nustatyti kurios reikšmės natūraliai išeina iš lietuviško *ant* reikšmės centro, o kurios paveiktos kitų kalbų.

Žinant XVII a. LDK vyravusias kalbines realijas ir remiantis kontaktinės lingvistikos prielaidomis bei vertimo kalbos specifika, preliminarai formuluojamos tokios hipotezės: 1) tikėtina, kad pagrindinį skolinių sluoksnį sudarys regiono prestižinės ir tarpininkaujančios kalbos (didžiausia dalis turėtų atitekti lenkų, po jos, nuo seno su lietuviais kontaktuojančiai rusėnų), o kitų kalbų elementai labiau telksis specializuotoje religinėje terminijoje ir jų bus nepalyginamai mažiau. 2) Numatoma, kad skolinių sancaupos ryškiausiai pasirodys srityse, kurių reikia verčiant Naująjį Testamentą ir aiškinti artimųjų rytų, bei krikščioniškąsias realijas: religijos ir tikėjimo terminijoje, moraliniame vertinime, socialiniuose santykiuose, teisės ir institucinio gyvenimo leksikoje. 3) Taip pat tikėtina, kad daiktavardžiai sudarys didžiausią materialių skolinių dalį, dėl terminų perėmimo, o struktūrinis skolinimasis dažniau pasireikš veiksmažodžių ir frazių lygmenyje (darybiniai modeliai, prefiksacija, valdymas, kolokacijos). 4) Jei Chylinskio vertimas iš tiesų nuosekliai orientuojasi į pažodinę strategiją, aptiksime daugiau kalkių ir konstrukcinių kopijų negu kituose tekstuose, kuriuose vertimo laisvė didesnė, tai ypač turėtų išryškėti ten, kur recipientų kalboje nėra tiesioginių atitikmenų donoro struktūroms.

Tyrimo medžiaga – Chylinskio Naujojo Testamento vertimo trys knygos – Evangeliją pagal Matą, laišką romiečiams bei Apreiškimą Jonui. Atranka pagrindžiama metodologiškai (teksto apimtis, žanrinis ir stilistinis vientisumas, terminijos tankis), o kiekvienas identifikuotas vienetas bus vertinamas realiame sakinio ir platesnio konteksto lygmenyje, nes struktūrinių vertinių atpažinimas dažnai priklauso nuo konstrukcijos, o ne vien nuo izoliuotos formos. Kiekvienas tyrime atpažintas skolinys buvo peržiūrimas trijuose pagrindiniuose šaltiniuose – *Altltautisches*

etymologisches Wörterbuch (ALEW) (Hock et al., 2015), W. Smoczyńskiego *Słownik etymologiczny języka litewskiego* (Smoczyński, 2007) ir R. Kregždžio *Lietuvių kalbos polonizmų žodyne* (Kregždys, 2016).

Siekiant tikslo, numatoma taikyti šiuos metodus: deskriptyvinį analitinį – aprašyti skolinių formas, integracijos požymius, vartoseną ir jų funkcinį vaidmenį tekste. Etimologinį ir lyginamąjį – tikrinti galimus donorus, sieti lietuviškus vienetus su tikėtinomis donoro formomis ar modeliais, vertinti tarpininkavimo galimybes. Kontekstinį vertimo analizės – lyginti konstrukcijas su modelio sprendimais (kur tai įmanoma), identifikuojant pažodinio kopijavimo atvejus. Kiekybinį aprašą – suskaičiuoti anotavimo rezultatus ir aprašyti pasiskirstymo tendencijas, kad būtų galima pagrįsti apibendrinimus. Standartizuotą anotavimą – skolinius klasifikuoti pagal semantines sritis ir skolinimosi tipus, kad rezultatai būtų tarpusavyje palyginami ir metodologiškai skaidrūs.

Darbas susideda iš teorinės ir praktinės dalių. Teorinėje dalyje bus aptariamas Chylinskio vertimo kontekstas ir vertimo strategija, pristatoma skolinių ir kalkių teorija, apibrėžiamos pagrindinės sąvokos ir atskyrimo kriterijai. Praktinėje dalyje bus pristatoma medžiagos atranka, duomenų rinkimo ir anotavimo metodika, o vėliau – pateikiamas sisteminis skolinių ir struktūrinių vertinių aprašas bei jo interpretacija kontaktinės lingvistikos ir vertimo kalbos požiūriu. Prieduose numatoma pateikti išsamų sužymėtų vienetų sąrašą.

2. Tyrimo medžiaga ir metodika

2.1. Istorinis Biblijos vertimo kontekstas

Martynui Liuteriui 1517 metais prikalus ant Vitenbergo katedros durų savo žymiąsias 95 tezes per Europą nusirito religinių praktikų permąstymo ir reformų banga. Viena iš protestantizmo ypatybių buvo šventojo rašto vertimas ir skaitymas liaudies kalbomis. Tuo tarpu kol katalikų bažnyčia laikėsi nuostatos, kad lotyniškasis biblijos vertimas yra auksinis standartas, protestantai aktyviai skatino biblijos klausymą ne tik bažnyčioje, bet ir šeimos rate – t.y. *sola scriptura* principas skatino šventojo rašto populiarinimą gimtąja kalba³. Ši protestantiškoji tradicija mums padovanojo ir pirmuosius lietuviškuosius biblijos vertimus – Boguslavo Chylinskio (1657 – 1660 m.) ir Jono Bretkūno (1579–1590).

Protestantiškame pasaulyje formavosi dvi biblijos vertimo tradicijos – *ad sensum* ir *ad verbum*. Pirmoji, sekdamą Liuteriu, siekė perteikti bibliją tokia kalba, kuri būtų suprantama paprastiems žmonėms, kad jie galėtų savarankiškai skaitydami bibliją suprasti (Kavaliūnaitė, 2014, 18–19)⁴. Antroji, susiformavusi kalvinistų sluoksniuose, siekė vertimu kuo mažiau nutolti nuo graikiškojo originalo, kad kiekvienam skaitytojui būtų sudaryta galimybė aiškintis ir studijuoti Dievo žodį. Pačiais brandžiausiais šios tradicijos kūrniais yra 1611 m. angliškoji *King James Bible* ir 1637 m. Amsterdame išleistas olandiškas Generalinių luomų (*Statenvertaling*) vertimas su gausiomis parašinėmis pastabomis (Kavaliūnaitė, 2014, 25)⁵.

Šios kalvinistiškosios tradicijos sekėjas buvo ir kurį laiką Nyderlanduose gyvenęs, tačiau bibliją Londone vertęs, Samuelis Boguslavas Chylinskis, kurio pavyzdys vertimui ir buvo olandiškas *Statenvertaling* (Kavaliūnaitė, 2014, 25). Taip pat, jis, kaip išsilavinęs lenkakalbis evangelikas reformatas, turėjo žinoti ir 1632 m. lenkiškąją Gdanskio bibliją, nors jos įtakos

³ Pavyzdžiui liuteroniškoje Švedijos karalystėje tai buvo taip svarbu, jog 1686 m. Bažnyčios įstatymas įtvirtino kasmetines katechetines apklausas (*husförhör*), kurių metu dvasininkai tikrino parapijiečių religinį pasirengimą ir jų gebėjimą skaityti bei suprasti pagrindinius tekstus (pvz., giesmyną, Lutherio Mažąjį katekizmą), siekiant parengti visuomenę tiesioginiam Biblijos skaitymui. Karinėje sistemoje taip pat buvo tikimasi bent minimalaus raštingumo (pvz., kad karys gebėtų perskaityti ir bent pasirašyti savo vardą). (Drugge, U. 2002, 60)

⁴ Tokios tradicijos pradininku turime laikyti patį Šv. Jeronimą, kuris šventąjį raštą išvertė ne pažodžiui, o priartindamas jį lotynų kalbai.

⁵ Šios pastabos netgi buvo verčiamos į užsienio kalbas: anglų k. 1657; vokiečių k. 1665; prancūzų k. 1669.

lietuviškame vertimo tekste ir nematome. Visame savo vertime jis labai tiksliai seka olandiškąją biblijos vertimą, stengdamasis nuo jo per daug nenutolti (Kavaliūnaitė, 2014, 25). Žinodami, kad jis irgi yra *ad verbum* vertimo logikos šalininkas, neturėtume nustebti tokiu jo sprendimu.

Kadangi, darbe analizuojamas vieno žmogaus vertimas, verta užsiminti ir apie patį jo autorių. Samuelis Boguslavas Chylinskis buvo kilęs iš bajorų giminės, siejamos su šiaurės Mazovija. Jo tėvas Adrianas Chylinskis – evangelikų reformatų pastorius, tarnavęs Kristupo Radvilos dvare, o pats Chylinskis, tikėtina, gimė Šventežeryje (Seinų apskr.), kur tėvas dirbo nuo 1633 m. Augdamas lietuviakalbėje aplinkoje Chylinskis nuo vaikystės gerai įsisavino lietuvių kalbą. Tikėtina, kad mokėsi Kėdainių gimnazijoje, o 1653 m. gavęs stipendiją studijoms užsienyje 1654 m. gegužės 5 d. įstojo į Franekerio universitetą Olandijoje kaip teologijos studentas, kur beveik trejus metus studijavo teologiją ir filosofiją, mokėsi hebrajų kalbos.

1657 m. balandį, dvasininkų J. Diurio ir S. Hartlibo paskatintas, Chylinskis atvyko į Londoną, o tų pačių metų spalio 22 d. Oksforde pradėjo Biblijos vertimą į lietuvių kalbą. Intensyviai dirbdamas ir stokodamas lėšų jis per maždaug trejus metus parengė viso Šventojo Rašto vertimą, kurį rėmė autoritetingi Oksfordo teologai ir mokslininkai (pvz., Robertas Boilis ir Džonas Volisas). 1661 m. trumpam sugrįžęs į Kėdainius jis Sinodui pristatė jau išspausdintus pirmuosius Senojo Testamento lankus ir likusį rankraštį, tačiau netrukus Lietuvos reformatų vadovybė (ypač Jonas Borzymovskis ir Teodoras Skrockis) vertimą sukritikavo kaip *gausų klaidų* (*scatet mendis*). Dėl nesutarimų ir lėšų stokos spausdinimas Londone buvo sustabdytas (iki 40-osios psalmės). Paskutinius metus Chylinskis praleido Londone, varginamas ligų ir nuolatinio nepritekliaus, ir 1668 m. mirė Anglijoje, taip ir pasauliui nepamačius jo darbo vaisiaus (Otrėbski, 1958, IX–XXXI).

Chylinskiui vertimo aplinkybės taipogi buvo ne pačios lengviausios, kadangi versdamas bibliją į lietuvių kalbą, jis visiškai jos negirdėjo ir neturėjo su kuo bendrauti, jam nebuvo prieinamas ankstesni lietuvių kalbos paminklai, nei Sirvydo žodynas (Kavaliūnaitė, 2014, 39). Be to, pats vertėjas, kaip ir didžioji dalis tuometinės lietuvių bajorijos buvo dvikalbis lietuvių ir lenkų kalbomis. Pridėjus dar ir tradiciją kuo arčiau laikytis originalaus teksto, nereikėtų nustebti, kad vertime yra nevisai lietuvių kalbai būdingų konstrukcijų.

2.2. Kalbų kitimas vertimuose

Vertimų kalba, o ypač tokio teksto kaip biblija, pilnai neatspindi natūralios kalbos, nes yra nuolat sekama svetimąja, bandant ją imituoti. Vertimą galime laikyti tarpininku tarp gimtosios ir užsienio kalbos. Štai M. Baker siūlo į vertimą žiūrėti kaip į tekstų tipą, kuris tiksliai nesutampa nei su šaltinio, nei su gimtosios kalbos normomis. Autorė tai vadina trečiuoju kodu (angl. *third code*) (M. Baker, 1993, 245). Martin Gellerstam, 1986 m. pradėjęs verstinių tekstų studijavimo discipliną netgi sako, jog verstiniai tekstai yra parašyti *vertiškai* (angl. *translationese*) (Baker, 1993, 249).

M. Baker išskiria keletą bruožų būdingų verstiniams tekstams. Tarp jų, mūsų nagrinėjamam tekstui svarbiausi būtų supaprastinimas ir neaiškumų šalinimas – vertėjai yra linkę eliminuoti dviprasmybes, taip palengvindami sudėtingą sintaksę ir tikslinti žodžių vartojimą (Baker, 1993, 244). Griežtesnis teksto gramatiškumas – vertimuose yra užbaigiami neaiškus sakiniai, taisomos originalo gramatinės klaidos ar keistos formos, taip pat yra vengiama pasikartojimų, kurie dažniausiai pakeičiami sinonimais (Baker, 1993, 245). Nors šie bruožai suformuluoti tyrinėjant XX a. literatūrą ir ne visada gali būti pritaikyti *ad verbum* biblijos vertimams, juos reiktų turėti omenyje kaip bendras tendencijas, padedančias aiškinti problemines Chylinskio vertimo vietas.

2.3. Nuo individualios inovacijos iki bendruomeninės normos

Pati kalbų kaita kontakto atveju pirmiausia prasideda ne visos sistemos, o individualaus vartojimo lygmenyje: pokytis iš pradžių pasirodo kaip inovacija atskiroje vartosenoje, konkrečiame vaiko pasakyme (Matras ir Sakel, 2007, 849). Šitaip pažiūrėjus, kalbų kaitą dėl patirtų kontaktų, galime aiškinti ne kaip abstraktų dviejų kalbų susidūrimą, bet kaip daugiakalbio kalbėtojo pasirenkamų sprendimų rezultatą. Matras ir Sakel pabrėžia, kad daugiakalbiai kalbėtojai, susidūrę su komunikaciniais iššūkiais, taiko *ad hoc* strategijas, kurios vėliau gali tapti sėkmingai plintančiomis naujovėmis (Matras ir Sakel, 2007, 848), taigi kontaktinė kalbų kaita kyla iš atskiro individo vartosenos.

Svarbiausios tokioje situacijoje yra dvikalbio vaiko ar jauno kalbėtojo kompetencijos, nes jo repertuare skirtingų kalbų modeliai dar nėra galutinai atskirti ir todėl gali būti lanksčiai derinami (Matras ir Sakel, 2007, 850). Štai, pavyzdžiui, Matras ir Sakel pateikia trikalbio vaiko pavyzdį, rodantį, kad vaikas, įsisavinęs tam tikrą konstrukciją vienoje kalboje, gali ją kūrybiškai perkelti į kitą kalbą, net jei ten ir nėra tiesioginio struktūrinio atitikmens (Matras ir Sakel, 2007, pp. 850–851). Tai parodo, kad kontaktinė įtaka pirmiausia yra ne formų kopijavimas, o bendro

komunikacinio repertuaro plėtimas ir jo pertvarkymas naujose situacijose. Kitaip tariant, vaiko dvikalbystė sudaro sąlygas tam, ką autoriai apibūdina kaip struktūrinis kopijavimas (angl. *pattern replication*), kai išorinis modelis atkuriamas kitos kalbos priemonėmis (Matras ir Sakel, 2007, pp. 829–830, 850–851).

Tačiau tam, kad individuali inovacija taptų platesniu kalbos pokyčiu, būtina jos sklaida bendruomenėje. Išorinio modelio replikacija virsta kalbos kaita tik tada, kai bendruomenėje norminė kontrolė yra pakankamai silpna ir lanksti, kad naujoji struktūra galėtų būti priimta kaip normali (Matras ir Sakel, 2007, 849). Vadinasi, neužtenka vien to, kad vaikas ar kitas dvikalbis kalbėtojas sukurtų inovaciją: reikia ir tokios socialinės aplinkos, kuri jos neužblokuotų. Ši mintis dera ir su vartosenos principais grindžiamu požiūriu, pagal kurį kalbos normos pačios kyla iš socialiai įtvirtintos vartosenos, o ne egzistuoja kaip nekintama ir vienalytė sistema virš kalbėtojų (Evans, 2019, p. 759). Dėl to kontaktinė kalbų kaita labiau tikėtina ten, kur individuali daugiakalbė kompetencija susitinka su pakankamai lanksčia, ne pernelyg centralizuota bendruomenės normų sistema (Matras ir Sakel, 2007, 849).

2.4. Kalbų kontaktas ir leksinis skolinimasis

Po Krėvos Unijos 1385 m. Lietuvai įėjus į uniją su Lenkija ir 1387 m. pasikrikštijus, o ypač po 1569 m. pasirašytos Liublino Unijos, kurios pasekoje LDK su Lenkijos Karalyste sudarė vieną bendrą valstybę, taip sukurdamos Abiejų Tautų Respubliką, prestižinės regione lenkų kalbos įtaka LDK, tiek lietuvių, tiek rusėnų, kalbų tarpe augo (Zinkevičius, 1988, 112–115). Didžioji dalis lietuviškos šlėktos XVII a. jau puikiai mokėjo lenkų, t.y. dažniausiai buvo šių kalbų dvikalbiai. Tai nėra vienetinis nutikimas nei Europoje, nei pasaulyje, tokių atvejų galime rasti kone kiekvienos valstybės istorijoje. Štai Lenkijos diduomenė valstybei formuojantis kalbėjo čekiškai (Klemensiewicz, 1976, 344), Rusijos – XVIII amžiuje Prancūzijai esant kultūros šaltiniu – prancūziškai, o Osmanų Imperijos – atitinkamai tame regione prestižiškiausia persų kalba.

Kalbant apie kontaktus su lenkų kalba, būtina paminėti ir lietuvių kontaktus su rusėnais (rytų slavais, dabartinių baltarusių protėviais), kurie susiformavo dar gerokai iki lietuviško rašto atsiradimo (Zinkevičius, 1987, 54). Tokie skoliniai kaip *stiklas* ar *mulas* į lietuvių kalbą atėjo apie IX a., kadangi rusėnai buvo tauta su kuria lietuviai turėjo daugiausia kontakto (Zinkevičius, 1987, 72), todėl dažnai yra sunku atskirti rusėniškus skolinius nuo lietuviškų žodžių. Taip pat senosios slavų kalbos rusėniškas variantas ilgą laiką buvo oficiali LDK raštų bei teismų kalba, kuria rašyti

statutai ir kiti valstybės dokumentai (Smetonienė, 2018, 217). Taip pat tai buvo apskritai dominuojanti kalba LDK, nes, nors nuo valstybės susikūrimo valdančioji klasė buvo lietuviška, etninių lietuvių daugiautėje valstybėje buvo tik 20% (Ragauskienė, 2013, 142). Gudų kalba, kaip ir lenkų, tarpininkavo ir perimant skolinius iš kitų (pvz. lotynų, graikų, hebrajų) kalbų (Kregždys, 2013, 59–60).

Bet kokioms dviems kalboms susidūrus vyksta mažiau ar daugiau intensyvus kalbų kontaktas, kuris įveda į kalbą leksinių skolinių ar, esant dvikalbystės sąlygoms, net ir morfologinių bei sintaksinių pokyčių (Haspelmath ir Tadmor, 2009, 35–36). Kontaktas gali būti simetriškas ir asimetriškas (Haspelmath ir Tadmor, 7). Asimetriško kontakto atveju viena kalba turi daugiau prestižo, todėl iš jos (*kalbos donorės*) į priimančią kalbą (*kalbą recipientę*) plaukia skoliniai ir kitokia įtaka. Toks asimetriškas ir buvo ir lietuvių–lenkų kontaktas, kadangi lenkų valstybėje daugiau, jie buvo krikšto iniciatoriai, tad normalu, kad ir dauguma religinės ir technologinės leksikos atėjo iš lenkų kalbos.

Kalboms kontaktuojant skoliniai yra natūralus dalykas, tačiau didesnį kontakto laipsnį rodo *impozicija* (Haspelmath ir Tadmor, 2009, 49). Impozicija įprastai vyksta aplinkoje, kurioje masiškai mokomasi užsienio kalbos (pvz. kolonializmo laikais Pietų Amerikoje, Afrikoje, nors tai taip pat taikytina ir pvz. po indoeuropiečių atėjimo tų kalbų besimokiusių vietos gyventojų, kas sukūrė substratą, kad ir graikų kalboje). Kalbėtojai į išmoktąją kalbą perkelia gimtosios kalbos įpročius, ypač tarimą (atsiranda specifinis akcentas), morfologijos elementus, semantinius tinklus bei sintaksines konstrukcijas (Haspelmath, 2009, 50–51). Kitaip tariant, keičiasi ne tik *kas* kalbama (žodžiai), bet ir *kaip* kalbama.

Nėra nei vienos žinomos užrašytos kalbos pasaulyje, kuri nebūtų patyrusi jokio kalbų kontakto ir neturėtų leksinių skolinių. Tačiau tiesa, kad vienos kalbos skolinasi mažiau, kitos daugiau (Haspelmath ir Tadmor, 2009, 48)⁶. Tai priklauso nuo kontaktinės situacijos – kuo jis ilgesnis ir intensyvesnis ir kuo kalba prestižiškesnė, tuo noriau žodžiai yra skolinamiesi. Tiesa, kontaktinę įtaką, bent jau rašytinėje kalboje, galima bandyti atsverti puristiniu jos tvarkymu, su kalba aktyviai dirbant, tačiau toks požiūris, kartu su romantizmu, lietuvių kalboje atsirado tik XIX a. ir mūsų nagrinėjamame tekste yra netaikytinas, nors Chylinskis, kaip ir kiti kalbos pradininkai

⁶ Pavyzdžiui kinų kalboje skolinių tėra 1,2 procento, anglų – 41 procentas.

norėjo vertimą padaryti kuo įmanoma aiškesnį žmonėms, kiek tai leido kalvinistiškoji *ad verbum* tradicija.

Pačių leksinių skolinių būna kelių rūšių, priklausomai nuo jų integravimo kalboje recipientėje. Paprastai skiriami *Fremdwörter* ir *Lehnwörter*. Pirmieji (*Fremdwörter* - svetimžodžiai) yra neadaptuojant paimami svetimos kalbos žodžiai (plg. *status quo*, *curriculum vitae*) ar netgi ištisos gramatinės konstrukcijos – vokiečių kalba iš lotynų pasiskolino net visą linksnį pasakyme *das Leben Jesu* (Haspelmath, 2009, 43). Toks skolinimasis yra dažnas imigrantų bendruomenių kalbose, kadangi jam reikalingas geras kalbos donorės žinojimas (Haspelmath, 2009, 43–44) (juk jei pašnekovas jos nežinos, nebūsime suprasti ir kalba neįvykdys savo funkcijos). Kartais neadaptuotus skolinius gali būti sunku atskirti nuo kodų kaitos, tačiau jeigu nėra itin didelio kontakto, kai kalba recipientė yra stumiamą iš vartosenos, toks žodžių skolinimasis, su ar be fonologinės adaptacijos, yra retas. Daug dažniau skoliniai morfologiškai integruojami į kalbos sistemą, t.y. pasiskolinami (*Lehnwörter* - pasiskolinti žodžiai) (Haspelmath, 2009, 43–44). Toks žodis, derinamas prie kalbos sistemos, pradeda būti matomas ne kaip svetimas intarpas, o kaip gimtosios kalbos dalis. Tai reiškia integracija yra laipsniškas įsitvirtinimas, o ne vienkartinis procesas.

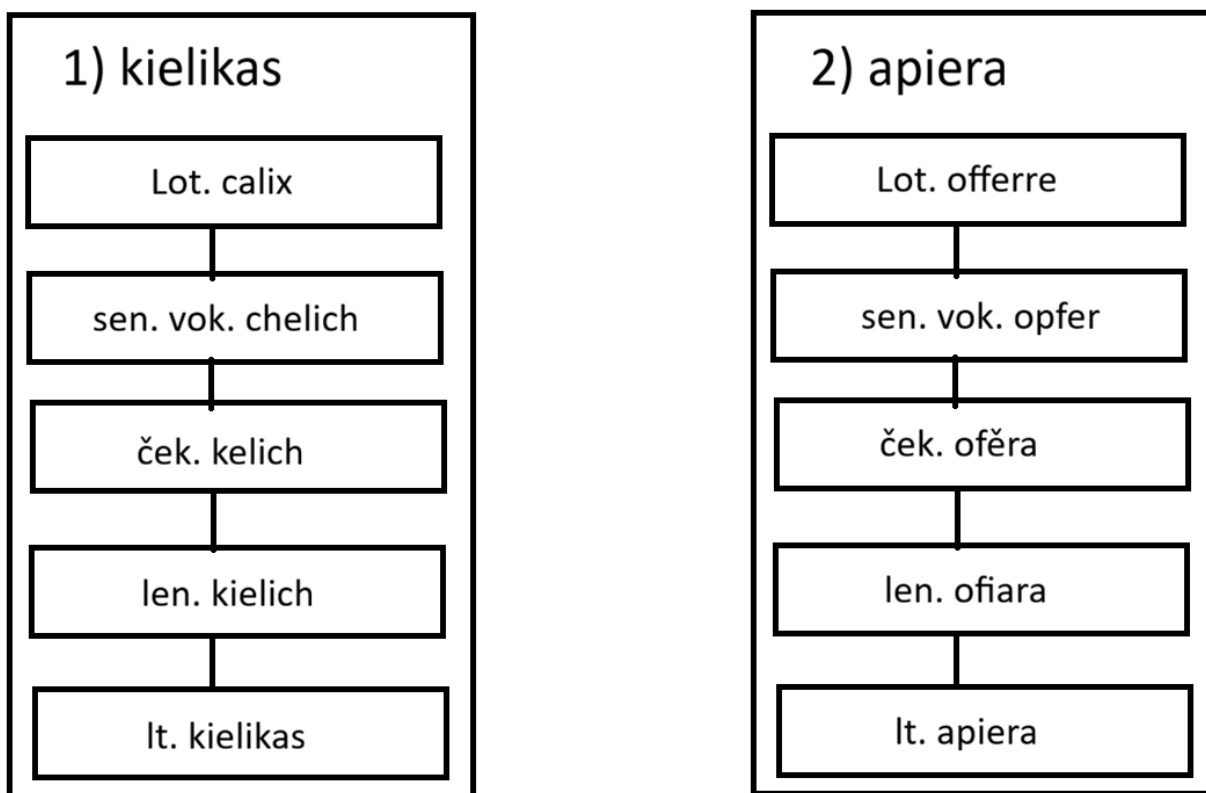
Kalbų tipologinis artumas taip pat svarbus žiūrint kiek ir ko bus skolinamasi, nes kuo kalba donorė struktūriškai artimesnė, tuo lengviau jos žodžius adaptuoti į gimtosios kalbos sistemą (Haspelmath, 2009, 63). Tiek lenkų, tiek rusėnų kalbos lietuvių kalbai tipologiškai yra artima, nes visos jos kyla iš indoeuropiečių kalbų šeimos, o baltų ir slavų grupės yra vienos artimiausių, todėl skolinis ir skolinams adaptuoti daug problemų nekylo (tiesa, sudėtinga lenkų kalbos fonotaktika dažnai reikalauja didesnės fonologinės adaptacijos, nei kad rusėnų). Masiškai skolinantis žodžius gali pasikeisti kalbos recipientės fonotaktinės ir kirčiavimo taisyklės, tačiau lietuvių kalboje iki to prieita nebuvo.

Veiksmažodžiai paprastai mažiau skolinamiesi nei daiktavardžiai, kadangi daugumoje kalbų veiksmažodžių skolinimąsi riboja faktas, jog veiksmažodžiai morfologiškai yra sudėtingesni už daiktavardžius (Tadmor, 2009, 62–63). Tačiau tai nėra vienintelis kriterijus, ką matome iš to, jog netgi izoliacinėse kalbose (kaip pavyzdžiui vietnamiečių) daiktavardžių dominavimas išlieka universalus (Tadmor, 2009, 63). Daiktavardžiai dažniau skolinamiesi ir dėl paprasčiausio fakto, jog kultūrų susitikimas atneša naujų, ankščiau nepažintų objektų, kuriuos reikia įvardinti.

Dabartinėje lietuvių kalboje, daugiausia įtakos, kaip ir kitos vakarų kalbos, patiriančioje iš anglų kalbos, veiksmažodžiai sudaro tik apie 8%, kai tuo tarpu būdvardžių yra apie 10%, o daiktavardžių net 80% (Vaicekauskienė, 2013, 184).

Žodžiai iš klasikinių kalbų (Lotynų ir Graikų) labai retai į lietuvių kalbą atvykdavo tiesiogiai. Dažniausiai tai buvo ilgas procesas, kurio metu žodžiai gerokai pasikeisdavo, kartais tapdavo neatpažįstami savo pirminei formai. Štai, paėmę du žinomus senojoje raštų kalboje žodžius, galime pavaizduoti labai dažną žodžių skolinimosi kelią.

Žodžių kielikas (taurė) ir apiera (auka) kelias į lietuvių kalbą

2.1. Žodžių *kielikas* ir *apiera* kelias į lietuvių kalbą. Lenkų kalbos etimologija pagal Klemensiewicz, 1976, 133.

2.5. Polisemijos problema

Priešingai nei leksika, gramatinės sistemos pokyčiai ir konstrukcijų kūrimas pagal kitos kalbos pavyzdį dažnai vyksta nesąmoningai, nes funkcinės kategorijos (prielinksniai, jungtukai, pagalbiniai veiksmažodžiai) priklauso uždaroms klasėms, kurios yra moksliai apibūdinamos

kaip mažiau prieinamos sąmoningai kontrolei (Pustejovsky, Batiukova, 2019, 631). Tokiais atvejais neretai perimama ne svetima leksinė medžiaga, o pats struktūrinis modelis: kontaktinėje lingvistikoje tai vadinama struktūriniu atkartojimu (*pattern replication*), kai įtaką patirianti kalba savomis priemonėmis atkuria išorinį gramatinį ar semantinį organizacijos principą. Tokie procesai ypač būdingi daugiakalbėms situacijoms, kuriose kalbėtojas ar vertėjas kelių kalbų repertuare taiko panašias struktūrines schemas. Šis procesas siejamas su vertėjo prarastu ryšiu su gyvąja kalba, dėl ko nesuvokiant pasiduodama svetimos kalbos sintaksiniams modeliams (Kavaliūnaitė, 2001, 126), tačiau ne ką mažiau įtakinga ir kontaktinė aplinka, kurioje auga vertėjas. Chylinskio Biblijos vertime kitų kalbų sintaksės poveikis pasireiškia per specifinių konstrukcijų, prielinksnių vartojimą kitos kalbos pavyzdžiu, veiksmažodžių semantikos išplėtimą. Tokie struktūriniai skoliniai ilgainiui įsitvirtina vartosenoje kaip schemas, kurios keičia kalbos gramatinį pavidalą be tiesioginio vartotojų ketinimo.

Leksinių skolinių analizėje pirmiausia remiamės struktūralistine perspektyva, kurioje kalba yra ženklų sistema, sudaryta iš F. de Saussure pasiūlyto signifikanto (*signifiant*) ir signifikato (*signifié*) (Saussure, 1916, 74). Todėl kontaktinė įtaka matoma kaip naujų ženklų įvedimas (jeigu jų nebuvo prieš kontaktą) arba esamų ženklų perskirstymas sistemoje – įvedant naujus ženklus pasikeičia opozicijos, sinonimijos laukas, o reikšmė apibrėžiamo per ženklo reikšmę (*valeur*) lyginant su kitais sistemos nariais. Vertimo tekstas parankus, nes jame dažnai matosi, kaip atskiri individualūs sprendimai (*parole*) bando įsitvirtinti kalboje kaip sistemoje (*langue*): okaziniai skoliniai, kalkės, naujadarai yra galimi impulsai iš vartosenos perianantys į normą.

Tačiau, nors struktūralistinė sistema tinka leksikos analizei, norint aprašyti polisemiją, ypatingai erdvinius prielinksnius, ji susiduria su sunkumais. Taip yra todėl, kad struktūralistinė schema nurodo *kur* vienetą stovi per opozicijas su kitais, tačiau negali paaiškinti *kaip* susidaro jo vidinė reikšmių įvairovė (*polisemija*), kuri reikšmė yra centrinė, o kuri periferinė. Todėl antrojoje darbo dalyje prielinksnis *ant* bus nagrinėjamas per kognityvinės kalbotyros prizmę.

Kognityvinė lingvistika kaip atskira kalbotyros mokykla susiformavo aštuntojo dešimtmečio pabaigoje, o jos atsiradimas siejamas su George Lakoff, Ronald Langacker ir Leonard Talmy darbais (Evans, 2019, 1). Šis intelektinis judėjimas kilo iš augančio nepasitenkinimo tuomet dominuojančiu ir kone neklystančiu laikomu, Noamo Chomskio generatyvinės gramatikos modeliu (Evans, 2019, 1, 202). Ši mokykla priskirtina antrajai kognityvinei revoliucijai,

akcentuojančiai įkūnytojo mąstymo (angl.: *embodied cognition*) – prielaidą, kuri teigia protą ir kalbą negalint būti atskirtais nuo fizinio pasaulio ir kūno sąveikos su juo (Evans, 2019, 201).

Kognityvinė lingvistika kaip savarankiškas mokslinis judėjimas pilnai subrendo 1987 metais, kai pasirodė žymusis George'o Lakoffo veikalas originaliu pavadinimu „*Women, Fire, and Dangerous Things*“ bei pirmoji Ronaldo Langackerio knygos „*Foundations of Cognitive Grammar*“ dalis. Svarbų vaidmenį disciplinos raidoje suvaidino ir kognityvinės psichologijos radiniai, ypač Eleanoros Rosch tyrimai apie kategorizaciją ir prototipų struktūrą, kurie atskleidė, kaip žmogaus protas grupuoja panašius subjektus į kategorijas (Evans, 2019, 268-277). Šios idėjos leido kognityviniams lingvistams suprasti žodžių reikšmes ne kaip baigtinius sąrašus, o kaip radialines kategorijas (*radial categories*), kuriose prasmės yra organizuotos aplink centrinį prototipą (Evans, 2019, 292, 425).

2.6. Ant polisemijos tyrimai, situacija lietuvių kalboje.

Tradicinėje gramatikoje erdviniai prielinksniai yra probleminė vieta, nes įprastas *reikšmių sąrašo* aprašymas mums negali suteikti visos informacijos: pvz. žodynai ir gramatikos pateikia kelias ar kelioliką prielinksnio vartojimo atvejų, tačiau nepaaiškina iš kur jos kyla, nei kaip jos tarpusavyje susijusios. Štai generatyvistai, sekdami Bloomfieldu, žodyną laiko *gramatikos priedu, baziniu nereguliarumų sąrašu*⁷ (Pustejovsky ir Batiukova, 2019, 56), kuriame saugomi teorijos neatitinkantys kalbiniai elementai. Polisemija šioje tradicijoje traktuojama kaip *prasmių išvardymas* (angl. *sense-enumeration*) – logiškai susijusios žodžio reikšmės paprasčiausiai surašomos viename leksiniame straipsnyje ir pateikiamos kaip atskiri ir statiški vienetai (Pustejovsky ir Batiukova, 2019, 4). Nors ankstyvieji formalūs modeliai paprastai nesistengė nuosekliai aiškinti vidinių ryšių tarp žodžio reikšmių, vėlesnė Generatyvinio leksikono teorija šią prieigą perorientavo, pasiūlydama leksiką laikyti dinamišku komponentu, kuriame specialūs mechanizmai iš baigtinio bazinių elementų rinkinio generuoja naujus prasmės pokyčius (Pustejovsky ir Batiukova, 2019, 79, 351).

Generatyvinės gramatikos prieigoje kognityvistams didžiausią nepasitenkinimą kelia vadinamoji *sintaksinės autonomijos* idėja. Kalbos struktūra generatyvistų nagrinėjama tarsi atskira nuo prasmės, o leksikonas sumažinamas iki pasyvaus išimčių sąrašo (Taylor, 2007, 572). Toks

⁷ an appendix of the grammar, a basic list of irregularities.

formalus požiūris remiasi griežtu modularumo principu, kai kalbos sistema atskiriama nuo kitų kognityvinių gebėjimų, tačiau kognityvinė lingvistika su tuo sutikti negali, nes kalbą laiko neatskiriama nuo bendrų pažinimo procesų ir kūniškos patirties (Langacker, 2007, 422).

Kitas esminis skirtumas – taisyklės ir sąrašo skirtis, kurios generatyvistai laikosi siekdami ekonomiškumo ir bandydami pašalinti perteklinę informaciją. Kognityvistai, priešingai, argumentuoja, kad jau įsitvirtinę kalbos vienetai atmintyje gali būti saugomi net tada, kai jų formą ar reikšmę būtų įmanoma nuspėti iš bendrų taisyklių (Langacker, 2007, 431). Galiausiai kognityvinė mokykla atmeta turinio neturintį formalizmą ir reikalauja, kad kalbos modeliai būtų psichologiškai pagrįsti ir konceptualiai motyvuoti, o ne vien techniškai teisingi (Evans, 2019, 18). Šis poreikis matyti kalbą kaip prasmingą sistemą ir tapo vienu iš impulsų iš naujo įvertinti polisemiją.

Kognityvinėje lingvistikoje radialinių kategorijų tyrimai prasidėjo nuo pamatinio anglų prielinksnio *over* tyrimo, kurį aštuntajame dešimtmetyje inicijavo Claudia Brugman ir George'as Lakoffas (1988). Jie teigė, kad žodžiai atstovauja prasmų kategorijoms, išvedamoms iš prototipo. Pasak Lakoffo ir Brugman (1988, 1), *poliseminis leksinis vienetas yra prasmų radialinė kategorija*⁸, kurioje kiekviena necentrinė prasmė yra centrinio nario variantas arba varianto variantas. Jų taikyta pilnos specifikacijos (angl. *full-specification*) prieiga lėmė tai, kad net menkiausios topografinės detalės, tokios kaip kontaktas su paviršiumi ar orientyro matmenys, buvo traktuojamos kaip atskiros atmintyje saugomos prasmės (Tyler ir Evans, 2001, 727).

Lakoffo ir Brugmann sukurtas *over* tinklas apėmė 24 skirtingas prasmes, kurios viena su kita siejosi per sistemingus kognityvinius ryšius. Autoriai pabrėžė, kad *ryšiai tarp prasmų nėra atsitiktiniai, o veikiau principingi, sistemingi ir pasikartojantys visame leksikone*⁹ (Lakoff ir Brugman, 1988, 2). Pavyzdžiui, abstrakčios reikšmės, tokios kaip kontrolė, jų modelyje kyla iš prototipinės erdvinės aukščiau (*above*) reikšmės per konceptualią metaforą: *kontrolė yra viršuje*¹⁰ (Lakoff ir Brugmann, 1988, 319). Taip pat jie argumentavo, kad prasmės gali būti išvedamos per

⁸ *a polysemous lexical item is a radial category of senses.*

⁹ *The relations between senses are not arbitrary, but are rather principled, systematic, and recurrent throughout the lexicon.*

¹⁰ *Control is up.*

vaizdinių schemų transformacijas, pavyzdžiui, dėmesio nukreipimą nuo paties judėjimo kelio į galutinį tašką ir panašiai (Lakoff ir Brugman, 1988, 301).

Vyvan Evans kartu su Andrea Taylor (2001) peržiūrėję šį tradicinį radialinių kategorijų modelį jį pakeitė principingos polisemijos (angl.: *principled polysemy*) prieiga, atmesdami pilnos specifikacijos modelį (Tyler ir Evans, 2001, 725). Senąjį modelį mokslininkai kritikuoja dėl polinkio kiekvieną kontekstinį niuansą laikyti atskira atmintyje saugoma prasme ir siūlo įvesti du pagrindinius kriterijus naujai prasmei identifikuoti: 1) ji privalo turėti unikalią erdvinę-funkcinę konfigūraciją arba neerdvinį komponentą ir 2) egzistuoti kontekstuose, kur esamos prasmės negalima išvesti iš kitų (Tyler ir Evans, 2001, 725). Šitaip Evans ir Tyler sumažino originalias 24 prasmes iki 14. Taip pat buvo įvesta *protoscenos* sąvoka – *Proto-sceną sudaro idealizuotas geometrinių savybių, abstrahuotų iš visos tipiškų vartojimo kontekstų, kuriuose vartojamas šis prielinksnis, įvairovės, vaizdinys*¹¹. Ši protoscena laikoma centrine prielinksnio reikšme, nuo kurios, kognityviniais ryšiais motyvuojamos periferinės prasmės, sudarančios visą radialinį tinklą.

Apibendrinant, struktūralistinė perspektyva leidžia skolinių fenomeną matyti kaip sisteminių ženklų persitvarkymą, kuriame naujų vienetų atsiradimas ar esamų perskirstymas neišvengiamai keičia opozicijas ir reikšmių laukus. Vis dėlto, kai analizės objektu tampa polisemija, ypač erdvinių prielinksnių semantika, vien opozicinis vietos sistemoje aprašas nepakankamas, nes jis nepaaiškina vidinės reikšmių įvairovės, jos organizacijos ir motyvacijos. Dėl to šiame darbe atsigręžiama į kognityvinės lingvistikos prielaidą, kad reikšmė yra konceptualiai motyvuota ir glaudžiai susijusi su bendrais pažinimo procesais, o leksiniai vienetai gali būti aprašomi kaip radialinės kategorijos, kurių struktūra atsiskleidžia per sistemingus ryšius tarp centrinės ir periferinių prasmų. Tokia teorinė schema leidžia polisemiją traktuoti ne kaip atsitiktinį prasmų sąrašą, bet kaip principingai organizuotą reikšmių tinklą, kurio narių santykiai yra paaiškinami ir interpretuojami.

¹¹ *A proto-scene is an idealized representation of the geometric properties abstracted across the range of typical usage contexts in which the preposition occurs.*

3. Skoliniai ir kalkės Chylinskio NT vertime

Pirmojoje praktinės darbo dalies skyriuje pereinama nuo teorinių kalbų kontakto ir vertimo kalbos prielaidų prie empirinio Chylinskio vertimo leksikos aprašymo. Šios darbo dalies metodinis atskaitos taškas yra Uri Tadmor ir Martin Haspelmath sudarytas *World Loanword Database* (toliau WOLD) modelis, kuris mums duoda gerą standartizuotą būdą, kaip skolinius suskirstyti, sužymėti ir pateikti taip, kad galėtume lengvai palyginti kalbas tarpusavyje. WOLD pavyzdžiu kiekvieną rastą žodį suskirstėme į 1) kalbos dalį; 2) semantinį lauką WOLD pavyzdžiu; 3) skolinimosi tipą (skolinį arba kalkę); 4) kalbą donorę¹². Pilnas skolinių sąrašas pateiktas darbo priede Nr. 1.

Duomenų rinkimas prasidėjo nuo pirminės teksto – Evangelijos pagal Matą, Laiško Romėnams ir Apreiškimo Jonui – analizės. Šios trys knygos pasirinktos todėl, kad jos atstovauja skirtingiems Naujojo Testamento žanrams ir kalbiniams registrams (naratyvui, apaštališkam laišku ir apokaliptikai) bei apima NT pradžią, centrą ir pabaigą, todėl leidžia patikimiau palyginti ir apibendrinti vertimo kalbos reiškinius. Tekstai buvo analizuojami rankiniu būdu ir įgimti žodžiai atskiriami nuo skolinių ar kalkių. Vertimo tekste buvo fiksuojami žodžiai ir junginiai, kurie 1) turi aiškius svetimumo požymius, ypač dėl neįprastos fonotaktikos, semantikos; 2) priklauso terminologinėms sritims, kuriose skolinių tikimybė didesnė (religija, teisė, administracija), arba 3) yra pažodinės, modelio kalbos struktūrą atkartojančios konstrukcijos. Pastarasis kriterijus ypač aktualus Chylinskiui, nes jis vertė *ad verbum* ir nuosekliai sekė olandiškąjį Statenvertaling modelį, o tai vertimo leksikoje ir frazeologijoje didina kalkių bei pažodiškai perkeltų elementų tikimybę.

3.1. Skolinimosi tipas ir kalbos donorės

Šiame darbe kiekvienas leksinis elementas buvo skiriamas savo skolinimosi būdu, kurie gali būti du – skolinys arba kalkė. Skoliniai nuo kalkių (vertinių) skiriami pagal tai, ar perimama svetimės kalbos leksinė medžiaga, ar tik jos struktūrinis modelis bei semantinis turinys. Skolinys apibrėžiamas kaip tiesioginis žodžio formos perėmimas, tuo tarpu kalkė (fr. *calque* – įspaudas, kopija) yra struktūrinio skolinimosi atmaina, kai sudėtinis leksinis vienetas (dūrinys, išvestinis žodis ar frazė) sukuriama pažodžiui išverčiant svetimės kalbos pavyzdį (Haspelmath, Tadmor, 2009, 692). Pavyzdžiui, Samuelio Boguslavo Chylinskio Biblijos vertime kalkėmis laikomi tokie dariniai kaip kad *didžuvė* (Mt 12.40), kurie sudaryti tiksliai pagal lenkiško originalo morfologinį

¹² <https://wold.clld.org/meaning>

pavyzdį (len. *wieloryb*), nors patys žodžio elementai gali būti savi. Toks struktūrinis skolinimasis dažnai pasireiškia per sintaksinių ar semantinių modelių kopijavimą, kai lietuviški žodžiai gauna naujas reikšmes arba jungiasi į neįprastas konstrukcijas dėl svetimų kalbų įtakos (Haspelmath, Tadmor, 2009, 39, 692).

Atskyrimo procesas reikalauja etimologinės analizės, siekiant nustatyti, ar žodis atsirado kaip natūrali vidinė kalbos raida, ar kaip tiesioginis svetimio modelio atspindys. Priešdėlinių veiksmažodžių analizė rodo, kad daugelis lietuviškų vedinių laikytini kalkėmis tada, kai galima empiriškai nustatyti jų slavišką originalą, pagal kurį buvo suderintas lietuviškas valdymo modelis ar semantika (Kozhanov, 2016, 110). Kita vertus, skoliniai (ypač neadaptuoti arba pusiau adaptuoti, tokie kaip *nebespėchnystė* (Mt 14.18) ar *cudzalažnystė* (Mt 19.9)) vartotojų dažniau atpažįstami kaip ne savi dėl jų svetimės fonetinės ar morfologinės sandaros. Taigi, pagrindinis kriterijus skiriant šias kategorijas yra tai, kad skolinys perima medžiaginį pavidalą, o kalkė – tik svetimą konceptualią ar gramatinę schemą.

Kiekvienos tiriamos leksemos kilmė ir skolinimosi statusas buvo tikrinami pasitelkiant tris leksikografinius šaltinius: senųjų (XVI–XVII a.) lietuvių raštų paveldėtą ir skolintą leksiką sisteminančią *Altltauisches etymologisches Wörterbuch* (naudota internetinė ALEW 2.0 versija), bendrą lietuvių kalbos etimologiją apimančią W. Smoczyńskiego *Słownik etymologiczny języka litewskiego*, bei R. Kregždžio *Lietuvių kalbos polonizmų žodyną*, leidžiantį tikslinti galimą lenkų kalbos (ir platesnio slavų kontakto) įtaką. Analizuotose trejose Biblijos knygose iš viso 304 svetimi elementai. Skolinių iš jų 265, tuo tarpu kalkių 39. Todėl iš visos analizuojamos medžiagos skoliniai sudaro 87,17%, o kalkės 12,83%.

Nors šioje praktinėje dalyje taikoma supaprastinta skolinimosi tipų dichotomija, pati skolinių klasė viduje yra nevienalytė. Skoliniai skiriasi integracijos laipsniu: nuo beveik neadaptuotų, kurie skaitytojui iškart signalizuoja svetimą kilmę (plg. *malženstva*, *cudzalažnystė*, *nebespėchnystė*), iki stipriai morfologiškai sulietuvintų, kurie tekste funkcionuoja kaip įprasti lietuviški žodžiai (tai beveik visada skoliniai iš rusėnų kalbos, plg. *čėsas*, *rubežius*, *mislyti*). Chylinskio vertimo duomenys leidžia tokią *Fremdwörter vs Lehnwörter* skirtį konkretizuoti: kai kuriuose semantiniuose laukuose (ypač terminologiniuose, pvz., teologija, teisė, apokaliptinė leksika) išryškėja polinkis rinktis aiškiai skolintą formą, o kitur (kasdienės veiklos ar emocijų sritys)

dažniau pasitaiko adaptuotos, morfologiškai pritaikytos formos, kurios žodyne jau atrodo lietuviškai¹³.

Donorų kalbų pjūvis šiame korpuse atspindi XVII a. LDK sociolingvistinę situaciją ir vertėjo gyvenimo aplinkybes. Kaip jau paminėta teorinėje dalyje, prestižinė lenkų kalba ir regione dominuojanti rusėnų (rytų slavų) rašto tradicija sudarė pagrindinį kontaktinį lauką: lenkų kalba veikė kaip kultūros ir konfesinės raštijos kanalas, o rusėnų kalba ilgą laiką buvo ta kalba, su kuria lietuviai turėjo daugiausia kontaktų, administracinė ir teisinė rašto terpė, taip pat svarbus tarpininkas iš kitų kalbų kilusiems žodžiams. Todėl nenuostabu, kad būtent šie du donorai dominuoja ir Chylinskio vertimo skolinių inventoriuje: absoliučiai didžiausia dalis skolinių priskiriama lenkų ir rusėnų kilmei, o kitos kalbos (vokiečių, olandų, graikų, lotynų) sudaro tik siaurą, semantiškai specifinį sluoksnį. Šis vaizdas dera ir su tipologiniu argumentu: slavų ir baltų kalbų artumas palengvina skolinių integraciją, todėl intensyviame kontakte skoliniai gali būti perimami ir gana greitai pritaikomi prie lietuvių linksniavimo ar darybos modelių.

Vis dėlto donorinės kalbos nustatymas ne visais atvejais yra vienareikšmis. Dėl ilgalaikio lenkų ir rusėnų kalbų kontakto LDK dalis slavizmų gali būti bendros rytų ir vakarų slavų arealinės sklaidos rezultatas. Todėl atskirais atvejais skolinių priskyrimas konkrečiai donorinei kalbai yra hipotetinis, nes kartais neįmanoma nustatyti tikslios kalbos donorės. Dėl šios priežasties šiame darbe donorystė nustatoma ne tik remiantis fonetiniais ir semantiniais, bet ir sociolingvistiniais argumentais. Tais atvejais, kai forma galėtų būti aiškinama tiek lenkų, tiek rusėnų kalbos įtaka, didesnė tikimybė teikiama lenkų kalbai, nes tai lemia XVII a. LDK sociolingvistinė situacija: lenkų kalba tuo metu buvo prestižinė rašto ir konfesinės kultūros kalba, ją gerai mokėjo lietuvių šlėkta, o ir pačiam Chylinskiui lenkų kalba buvo gimtoji, o duomenų apie analogišką rusėnų kalbos kompetenciją neturime. Todėl tokiais atvejais kalbame ne apie absoliučiai nustatytą kilmę, bet apie labiau tikėtiną donorystės kryptį.

Donorų pasiskirstymą skaičiavome pagal WOLD taikomą principą: jei įrašė nurodomi du donorai (pvz., graikų / lotynų ar lenkų / olandų), toks vienetas statistiškai dalinamas po lygiai (0,5 + 0,5), kad bendras skaičius nesidvigubintų. Tirtoje medžiagoje tokių mišrių donorų yra 10 (iš jų:

¹³ Įdomu, kad mūsų analizuotoje medžiagoje yra rasti ir du lenkiški žodžiai, niekaip į lietuvių kalbą neadaptuoti – *mosiądź* (*varis*) (Apr. 1, 15) ir *tęcza* [*stoneczna*] (*vaivorykštė*) (Apr. 4, 3). Tai rodo, kad Chylinskis Naująjį Testamentą vertė greitai ir prie vertimo dar ketino grįžti, tačiau nespėjo.

graikų / lotynų – 8, lotynų / olandų – 1, lenkų / olandų – 1). Bendras donorų vaizdas (svertinis) yra toks:

- lenkų – 59,70% (181,5)
- rusėnų – 34,54% (105)
- lotynų – 2,14% (6,5)
- graikų – 1,97% (6)
- olandų – 0,99% (3)
- vokiečių – 0,66% (2)

Šie rezultatai patvirtina, kad Chylinskio vertimo svetimos kilmės leksika pirmiausia sudaro slavų (lenkų + rusėnų) sluoksnį, kuris kartu siekia 94,24% (286,5 iš viso). Likusios kalbos sudaro palyginti siaurą, tačiau interpretaciškai reikšmingą sluoksnį (5,76%): čia patenka klasikinių kalbų (graikų + lotynų) terminologija (4,11%) ir mažesnė dalis elementų, sietinų su vertimo modelio ar kitų kontaktų pėdsakais (olandų, vokiečių).

3.1. Kalbos donorės leksiniams skoliniams ir kalkėms Chylinskio NT vertime.

Kai kurie skoliniai Chylinskio vertime yra itin skaidrūs lenkų kalbos įspaudai: jų svetima kilmė lengvai atpažįstama tiek dėl kamieno, tiek dėl fonotaktinių ypatybių, o reikšmė paprastai tiesiogiai sutampa su donoro vienetu. Prie tokių priskirtini, pvz., *nebespėchnystė* (Mt 14.18 < lenk. *niebezpieczeństwo*), *cudzalažyti* (Mt 5.32 < lenk. *cudzołożyć*), *nezbažnystė* (Rom 1.18 < lenk.

niezbożność), *handliawoti* (Mt 25.27 < lenk. *handlować*), *nukryžiovoti* (Mt 23.34; Rev 11.8 < lenk. *ukrzyżować*) ir *malženstva* (Mt 9.15 < lenk. *małżeństwo*). Šie atvejai rodo tiesioginį leksinės medžiagos perėmimą: lietuviškame tekste vartojamas donoro kamienas, kuris tik minimaliai priderinamas prie lietuvių morfologijos, todėl jie matomi kaip aiškūs skoliniai.

Kita skolinių grupė yra gerokai labiau integruota ir, nežinant jų kilmės, gali būti sunkiai atpažįstama kaip svetimata, nes šie vienetai jau ankstyvuosiuose raštuose įsitvirtina kaip įprastos leksikos dalis, turinti lietuvišką morfologinį apipavidalinimą ir įprastą vartoseną. Tokie yra, pavyzdžiui, *svietas* (Mt 5.14 < rusėn. *свет*), *durnius* (Mt 5.22 < rusėn. *дурень*) ir *žadnas* (Mt 10.29 < rusėn. *жадный*), kurie, nors kilę iš rytų slavų, tekste elgiasi kaip normalūs lietuviški daiktavardžiai ar būdvardžiai. Greta jų aptinkami ir kitų donorų, bet panašiai į kalbos sistemą įėję skoliniai, pvz., *balkis* (Mt 7.5 < vok. *Balken*) ar *ponas* (Mt 4.10 < lenk. *pan*): čia svetimata kilmės kamienas yra įtrauktas į lietuvių sistemą, todėl tokie vienetai labiau liudija ne svetimumą, o jau įvykusį integracijos procesą ir jo normalų funkcionavimą lietuvių kalbos leksikoje.

Nors Chylinskis savo Naujojo Testamento vertime nevengia skolintis, matome vis tik ir būdų nesiskolinti, bandant sukurti lietuvišką atitikmenį kitiems žodžiams. Šiame rinkinyje ryškiausias yra lenkų kalbos modelio kalkės, kai lenkiškos prefiksacijos, dūrinių ar frazių schema lietuviškai atkartojama pažodžiui. Pavyzdžiui, *baltagalva* (Mt 5.28 < lenk. *białogłowa*) yra tiesioginė semantinė ir darybinė kopija, kai paimami atskiri elementai sujungiami į vieną taip sukuriant naują leksinį vienetą. Nors šis žodis yra lenkų kalboje iki šių dienų, tiesa dabar naudojamas pagrinde tik sarkastiškai, XVII a. lenkakalbiai tikriausiai dar suprato jo etimologiją – nevedusios moterys vaikščiodavo su balta skarele, todėl buvo vadinamos baltagalvomis, o vėliau šis pavadinimas persidavė visoms moterims¹⁴. Lietuvių kalboje tokių sąsajų nėra ir žodis, nors pasitaikantis daugelio rašytojų tekstuose, visada yra atliepimas lenkų kalbos *białogłowa*, todėl negali būti laikomas įgimtu lietuvišku elementu.

Kalkės pasirodo ir kaip prefiksacijos bei semantinės struktūros kopijavimas, ypač veiksmažodžiuose. Štai forma *nedalaužti* (Mt 12.20 < lenk. *dołamać*) rodo, kad lenkiškas veiksmažodžio modelis (*do-* + *łamać*) perkeliamas į lietuvių kalbą (atitinkamai *da-* + *laužti*). Šis pavyzdys iliustruoja, kad tokie vediniai yra tiesioginiai vertiniai iš slavų kalbų, kurių daryba

¹⁴ Etimologija pagal <https://wsjp.pl/haslo/podglad/51268/bialoglowa>

pagrįsta mechaniniu svetimos kalbos modelio atkartojimu (Kozhanov, 2016, 44, 46). Pagal Kozhanov (2016, 54) seniausiuose lietuviškuose raštuose šis prilinksnis buvo vartojamas tik su labai ribotu skaičiumi veiksmažodžių šaknų, o plati jo reikšmių sistema susiformavo vėliau, tiesiogiai veikiant kaimyninėms kalboms. Kadangi tokie dariniai dažnai neturi savarankiško pagrindo lietuvių kalbos darybos sistemoje ir perima tik svetimą semantinę bei gramatinę schemą, jie patvirtina nesąmoningą struktūrinį skolinimąsi, keičiantį kalbos pavidalą be tiesioginio vartotojų ketinimo (Kozhanov, 2016, 46, 54). Taigi, visi atvejai su priešdėliu *da-* laikomi slavų kalbų kopijavimu.

Atskirai verta pažiūrėti ir į kalkes, kurių vienas dėmuo skolintas, kitas padarytas kitos kalbos pavyzdžiu, tačiau abu kartu sudėjus sudaro kalbos donorės modelio kopiją. Tokį modelį matome junginyje *paskaityti grieką* (Rom 4.7 < lenk. *poczytać za grzech*). Čia objektas remiasi skoliniu (*griekas* < rusėn. *зреч*), o veiksmažodis *paskaityti* įgyja donoro konstrukcijai būdingą reikšmę „priskirti, pripažinti“. Panašų modelį matome ir kitame junginyje, kuris paimtas iš olandų kalbos – *citros žaidėjas* (Rev 18.22 < oland. *citerspeler*). Pirmajam elementui, per graikų kalbą, pasiskolinamas graikiškas žodis *kithara*, antrajam, pagal olandišką pavyzdį *speler* padaromas lietuviškas atitikimas *žaidėjas*. Tiesa, žaidėją galėtume manyti ir iš slavų ateinančiu, tačiau įprasta XVII a. lenkų kalboje būtų sakyti *cytryst*, o rytų slavų tradicijoje naudojamas kitas instrumentas (plg. sen. slavų biblija *u zŋac zyðeu u mycukii*; lt. *Ir balsas stygininkų ir muzikantų*).

3.2. Skolinimasis pagal kalbos dalis

Skolinimosi procesas nėra tolygus visoms kalbos dalims, nes jas veikia skirtingi struktūriniai ir kognityviniai apribojimai. Daiktavardžiai yra dažniausiai skolinama žodžių klasė (pasauliniame tyrime jie sudaro apie 31 proc. visų skolinių), nes jie priklauso vadinamajai atvirajai klasei, kurią kalba gali lengvai papildyti naujais nariais (Tadmor, 2009, 61). Pagrindinė tokio pralaidumo priežastis yra ta, kad daiktavardžiai dažniausiai įvardija konkrečius objektus ar kultūrines sąvokas, kurios lengvai perimamos kartu su pačiais daiktais, be to, jie pasižymi mažiausiu gramatiniu krūviu ir yra struktūriškai mažiausiai susiję su kitais sakinio elementais (Tadmor, 2009, 61).

Priešingai nei daiktavardžiai, veiksmažodžiai skolinami kur kas sunkiau (tyrimuose jie sudaro tik apie 14 proc. skolinių), nes jie dažniausiai sudaro sudėtingas sistemas, kurios reikalauja didelės morfosintaksinės adaptacijos (Tadmor, 2009, 61). Pavyzdžiui, sintetinėse kalbose (kaip hebrajų) pasiskolintą veiksmažodį būtina įsprausti į griežtas asmenavimo klases ar iš jo dirbtinai išskirti

priebalsinę šaknį, kas stipriai stabdo jų perėmimą (Tadmor, 2009, 63). Tuo tarpu funkciniai žodžiai (prielinksniai, jungtukai, įvardžiai) priklauso uždarosioms klasėms, kurios yra ypač stabilios ir atsparios pokyčiams, nes jos išreiškia abstrakčius kalbos viduje esančius ryšius, kurių vartotojai paprastai nesuvokia sąmoningai, todėl savanoriškai sukurti ar pasiskolinti naują šios kategorijos narį yra beveik neįmanoma (Evans, 2014, 20).

Lietuvių kalbos veiksmažodžių sistema yra morfologiškai sudėtinga, todėl veiksmažodžiai paprastai skolinasi sunkiau negu daiktavardžiai; be to, dalis jų į kalbą ateina ne tiesiogiai, o išvedami iš jau perimtų skolintų daiktavardžių (Smetonienė, 2015, 7, 15–16). Vis dėlto vien morfolginė adaptacija šio skirtumo iki galo nepaaiškina, nes kai kurie slaviški (dėl tipologinio artumo) veiksmažodžiai gana lengvai prisitaiko prie lietuviškų darybos ir asmenavimo modelių dėl panašių priesagų, pvz. slav. *myslit'* → liet. *mislyti*, slav. *dumat'* → liet. *dūmoti*. Vertinant bendrą pasiskirstymą pagal kalbos dalis, ryškiausiai dominuoja daiktavardžiai: jų fiksuota 195 (63,93 %). Antroje vietoje – veiksmažodžiai, kurių yra 78 (25,57 %), o būdvardžių – 25 (8,20 %). Kitos kalbos dalys sudaro tik nedidelę dalį:rieveiksmių rasta 3 (1,31 %), dalelyčių – 2 (0,66 %) ir 1 įvardis (0,33 %). Šis vaizdas atitinka bendrą tipologinę tendenciją, jog leksinis skolinimasis pirmiausia paliečia turinines klases, ypač daiktavardžius, o funkcinės klasės yra atsparesnės skolinimams. Daiktavardžių dominavimą lemia ir jų naujų objektų įvardijimo funkcija, nes kalbų kontakte pirmiausia perimami naujus objektus ir kultūrines realijas įvardijantys vienetai. Vis dėlto Chylinskio vertimo korpuse veiksmažodžių dalis išlieka santykinai didelė, nes vertimo kalboje jie yra palanki terpė kalkėms: predikacinėje srityje lengvai persiduoda donoro kalbos valdymo schemos, prielinksniniai modeliai ir kolokaciniai junginiai. Taigi, dėl lietuvių ir slavų kalbų tipologinio artumo matome daugiau skolinimosi ar semantinio modeliavimo pagal kitos kalbos veiksmažodžius negu tikėtumėmės.

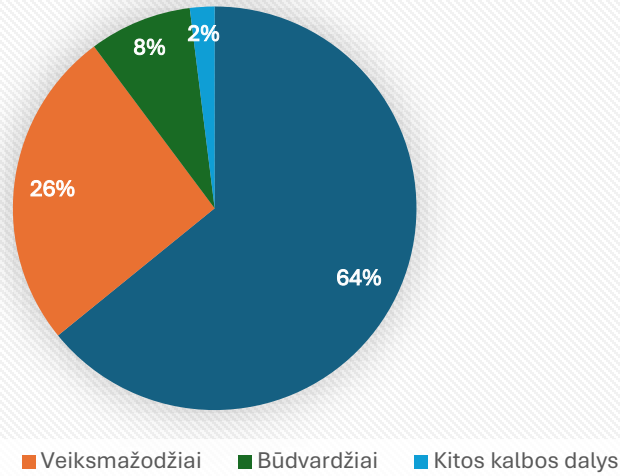
Daiktavardžių mūsų korpuse yra daugiausia, tačiau veiksmažodžių palyginti irgi yra nemažai. Tipologiškai veiksmažodžiai paprastai skolinamiesi rečiau, nes jų perėmimas reikalauja įterpti naują kamieną į asmenavimo ir laikų sistemą, suderinti valdymą ir, neretai, aspektines ar prefiksines opozicijas. Vis dėlto vertimo korpuse veiksmažodžiai tampa ypač palankia terpe struktūriniam vertinimui, nes būtent predikacinėje srityje ryškiausiai matomos modelio kalbos konstrukcijos (priešdaliai, valdymo schemos, kolokacijos). Tai paaiškina, kodėl veiksmažodžiuose kalkių santykinai daug: 17 iš 78 veiksmažodinių įrašų (21,79 %) yra kalkės. Tokioms

veiksmožodinėms kalkėms priskirtini, pvz., *prisiegą užlaikyti* (Mt 5.33 < oland. *eden houden*), *nedalaužti* (Mt 12.20 < lenk. *nie dołamać*), *piktai turėtis* (Mt 14.35 < lenk. *źle się mieć*). Tuo tarpu veiksmožodžių skoliniuose dažniau fiksuojami tiesiogiai perimti kamienai, pvz., *cudzalažyti* (Mt 5.32 < lenk. *cudzołożyć*), *trūbyti* (Mt 6.2 < rusėn. *трубу́му*), *pracawoti* (Rom 16.6 < lenk. *pracować*). Taigi, nors dominuoja daiktavardžiai, veiksmožodžiai sukuria palyginti didelę ir svarbią tipologiškai dalį.

Būdvardžiai mūsų rinkinyje sudaro dar mažesnę dalį. Jų bendras skaičius nėra didelis (25, t. y. 8,20 %). Skolintiems būdvardžiams priskirtini, pvz., *falšyvas* (Mt 7.15 < lenk. *falszywy*), *žadnas* (Mt 10.29 < rusėn. *жадный*), *bagotas* (Mt 27.57 < rusėn. *богатый*). Tuo tarpu kopijuotų būdvardžių pavyzdžiai rodo konstrukcinės schemos perkėlimą: *apsėstas* (Mt 4.24 < oland. *bezeten* / lot. *obsessus*), *užlaikytas* (Mt 10.22 < lenk. *zatrzymany*), *apipiaustytas* (Mt 19.12 < lenk. *obrzezany*). Taigi, būdvardžių srityje pastebima panaši tendencija kaip veiksmožodžiuose: nors dalis formų perimamos kaip skoliniai, dalis atsiranda per modelio darybos ir semantikos kopijavimą.

Galiausiai,rieveiksmiai ir funkciniai žodžiai (dalelytės, įvardžiai) išlieka mažiausiai paveikti skolinimosi. Tai dera su bendra kalbų kontakto teorijos prielaida, kad funkcinės klasės yra giliai įaugusios į gramatinę sistemą ir todėl skolinasi rečiau nei kita leksika (Evans, 2014, 20). Pasiskolintirieveiksmiai yra: *apričnei* (Mt 17.1 < rusėn. *онри́чне*), *asabnei* (Rom 10.15 < rusėn. *osobno*). Dalelytėms priskirtini tokie skoliniai kaip *liš* (Mt 5.18 < rusėn. *лиш*) ir *ledwa* (Rom 5.7 < lenk. *ledwo*). Vienintelis įvardžio atvejis, *nekuris* (Mt 8.19 < lenk./rus. *niektóry*), priskirtas kalkei, nes čia perimamas ne donoro kamienas, o modeliuojamas atitikmuo pagal slavišką žodį.

Kitos kalbos įtaką patyrę žodžiai pagal kalbos dalis

3.2. Kalbos dalys patyrusios kitų kalbų įtaką Chylinskio NT vertime.

3.3. Skolinių semantinės sritys

LWT projekto ir WOLD duomenų bazės metodologijoje 1460 leksinių reiškinių sąrašas yra sistemaiškai suskirstytas į 24 semantines sritis (Haspelmath, Tadmor, 2009, 31). Didžioji dalis šių sričių (22 iš 24) buvo perimtos iš ankstesnių autoritetinių sąrašų, tokių kaip C. D. Bucko (1949 m.) žodynas, siekiant išlaikyti duomenų tęstinumą (Haspelmath, Tadmor, 2009, 33–34). Projekto autoriai pridėjo dvi specifines sritis – *Šiuolaikinis pasaulis* ir *Funkciniai žodžiai*, kurios buvo būtinos tiriant modernius skolinimosi procesus bei gramatines reikšmes. Tiesa, mums modernaus pasaulio semantinio lauko neprireikė, dėl tiriamojo šaltinio specifikos. Nors kai kurios grupės, pavyzdžiui, gyvūnų pavadinimai ar kūno dalys, yra akivaizdžios, žodžių priskyrimas tam tikrai kategorijai dažnai yra arbitralus, pavyzdžiui, sąvoka *ratas* priskirta judėjimo sričiai, nors galėtų priklausyti ir technologijoms (Haspelmath, Tadmor, 2009, 6). Taip ir mūsų darbe arbitralumo neišvengiama, kadangi kuo arčiau sekame WOLD pavyzdžiui. Štai, pavyzdžiui kodėl *maisto ir gėrimų* kategorijai priskiriame tokius žodžius kaip *uksusas*, *kapris*, *jaunas vynas* niekam nekelia klausimų, tačiau žodžiai *bliūdas*, *kielichas* ar *kubkas* gali pasirodyti įdėti ne į tą kategoriją, tačiau jie čia atsiduria dėl noro viską suklasifikuoti į 24 kategorijas – jei kategorijų turėtume daug daugiau, klasifikacija būtų tikslesnė, tačiau rizikuotume pasimesti kategorijų galybėje ir tyrimo

rezultatai nebetektų prasmės. Taigi, šiame darbe visus žodžius priskyrėme tai kategorijai, kuriai juos priskyrė WOLD projekto kūrėjai, arba artimiausiam laukui, jeigu tokio žodžio projekte nebuvo.

Pagrindinė semantinių sričių funkcija WOLD tyrime buvo suteikti sisteminę orientaciją milžiniškame duomenų kiekyje ir užtikrinti empirišką 41 pasaulio kalbos palyginamumą (Haspelmath, Tadmor, 2009, 6). Iš semantinių sričių analizės sužinome apie universalius skolinimosi dėsningumus, kurie išlieka stebėtinai pastovūs visose tirtose kalbose (Tadmor, 2009, 64). Nustatyta, kad labiausiai svetimai įtakai pralaidžios sritys visame pasaulyje yra religija ir tikėjimai (41,2 proc. skolinių), apranga (38,6 proc.) bei namas (37,2 proc.), nes jos tiesiogiai atspindi tarpkultūrinę įtaką ir naujų technologijų diegimą. Tuo tarpu sritys, apimančios universalią žmogaus patirtį, yra itin atsparios skolinimuisi: tai pojūčiai (tik 11 proc. skolinių), erdvės santykiai (14 proc.), kūnas (14,2 proc.) ir giminystė (15 proc.) (Tadmor, 2009, 64-65). Tokie duomenys leidžia daryti išvadą, kad bazinė žmogaus patirtis kiekvienoje kalboje paprastai jau turi savus, giliai įsišaknijusius įvardijimus, todėl poreikio juos skolintis beveik nekyla.

WOLD 24 pateiktas semantines sritis išvertėme šitaip:

The physical world	Fizinis pasaulis
Kinship	Giminystė
Animals	Gyvūnai
The body	Kūnas
Food and drink	Maistas ir gėrimai
Clothing and grooming	Apranga ir asmens priežiūra
The house	Namai
Agriculture and vegetation	Žemdirbystė ir augmenija
Basic actions and technology	Pagrindiniai veiksmai ir technologija
Motion	Judėjimas

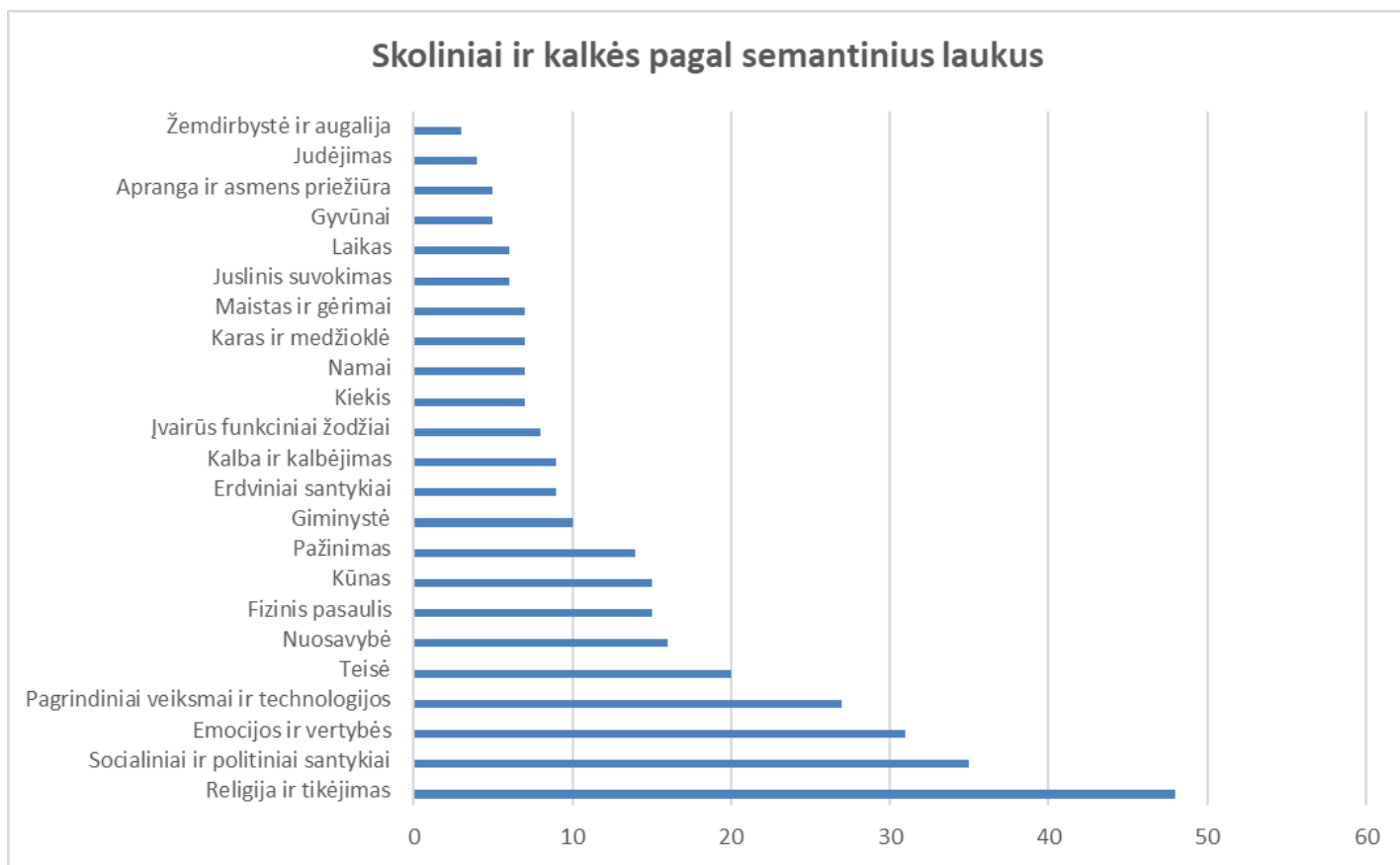
Possession	Nuosavybė
Spatial relations	Erdviniai santykiai
Quantity	Kiekis
Time	Laikas
Sense perception	Jutiminis suvokimas
Emotions and values	Emocijos ir vertybės
Cognition	Mąstymas
Speech and language	Kalba ir komunikacija
Social and political relations	Socialiniai ir politiniai santykiai
Warfare and hunting	Karas ir medžioklė
Law	Teisė
Religion and belief	Religija ir tikėjimas
Modern world	Šiuolaikinis pasaulis
Miscellaneous function words	Įvairūs funkciniai žodžiai

Toliau pereiname prie empirinės dalies – t. y. prie klausimo, kuriose semantinėse srityse Chylinskio vertime svetimos kilmės leksika koncentruojasi labiausiai, ir kaip tai dera (ar nedera) su universalesnėmis WOLD išvadomis. Bendras vaizdas rodo, kad svetimos kilmės leksika Chylinskio vertime sudaro aiškų terminologinį branduolį, susijusį su biblinio diskurso sąvokomis, moraline leksika ir institucine (socialine, teisine) sfera. Daugiausia svetimų elementų fiksuojama religijos ir tikėjimo lauke (*griekas, viera, pekla, evangelija, šėtonas*) – 48 (15,29%). Antroje vietoje yra socialiniai ir politiniai santykiai (*ponas, ubagas, ciosorius, služebnikė*) – 35 (11,15%), trečioje – emocijos ir vertybės (*smūtytis, patiecha, lubiti*) – 31 (9,87%). Toliau seka pagrindiniai veiksmai ir technologijos (*daboti, pabūdavoti, pilorius, lancuchas*) – 27 (8,60%) ir teisė (*sūdas, prisiega, prowa, swiedkas*) – 20 (6,37%). Vien šios penkios sritys sudaro 51,27% visų užfiksuotų

atvejų, t. y. daugiau nei pusę viso rinkinio. Tokia koncentracija neturėtų stebinti: Naujajame Testamente nuolat kalbama apie tikėjimo sąvokas, bendruomenės tvarką ir socialinius santykius, moralinį vertinimą bei normatyvinę sferą (įsakymus, teisumą, kaltę, teismą ir pan.), todėl čia labiausiai ir tikėtinas tiek terminų perėmimas, tiek kalkių kūrimas.

Kitas, vidutinio dažnio sluoksnis, papildo šį religinį–institucinį branduolį universalesnėmis semantinėmis atramomis: nuosavybė (*grašis, lichwa, handlavoti*) – 16 (5,10%), fizinis pasaulis (*svietas, tęcza, perlas*) – 15 (4,78%), kūnas (*macis, smertis, žyvatas*) – 15 (4,78%), pažinimas (*dūmoti, mokyti rašte, razumas*) – 14 (4,46%), giminystė (*svotas, plamė, prėdkas*) – 10 (3,18%). Iš pirmo žvilgsnio tai gali atrodyti kaip bazinių sričių dominavimas, tačiau svarbu pažiūrėti į kontekstą: net ir teologiniame diskurse gausu nuosavybės metaforų, kūniškumo (liga, sveikata, kančia), pažinimo ir valios žodyno. Be to, vaizdinių gausa pasižyminčiame Apreiškimo tekste natūraliai išauga fizinio pasaulio leksika (tokio fizinio pasaulio, kuris būdingas viduržemio jūros kraštams, bet ne Šiaurės Europai), todėl ši sritis bendrame rinkinyje tampa reikšmingesnė.

Mažiausiai atvejų fiksuojama ten, kur biblinio teksto tematikai reikia mažiau specializuotos leksikos, arba kur tradicinė lietuviška leksika yra itin stabili: žemdirbystė ir augalija – 3 (0,96%), judėjimas – 4 (1,27%), apranga ir kūno priežiūra – 5 (1,59%), gyvūnai – 5 (1,59%), taip pat santykinai nedaug yra laiko (6; 1,91%) ir juslinio suvokimo (6; 1,91%) sferose. Tai ypač įdomu lyginant su WOLD tipologinėmis išvadomis, kuriose apranga ir namas apskritai laikomi vienais pralaidžiausių skoliniams laukų (Tadmor, 2009, 64–65), tačiau mūsų korpuse apranga ir asmens priežiūra sudaro tik 1,59%, o namai – 2,23%. Šis neatitikimas greičiausiai rodo, kad biblinis tekstas, ypač verčiamas *ad verbum* tradicijoje, skolinius koncentruoja ten, kur būtina teologinė ir institucinė terminija, o kasdienybės buitės leksika (apranga, ūkinė veikla, augalija) lieka periferijoje.

3.3. Kitos kalbos įtaką patyrę žodžiai pagal WOLD semantines sritis.

4. Prielinksnio *ant* polisemija

Trečiajame skyriuje aptarti materialieji ir struktūriniai skoliniai rodo tiesioginį kitų kalbų poveikį Chylinskio Naujojo Testamento leksikai ir konstrukcijoms, tačiau kontaktinė įtaka Chylinskio kalboje pasireiškia ne vien naujų žodžių perėmimu. Ji gali pasireikšti ir jau egzistuojančių lietuvių kalbos vienetų semantinės struktūros pertvarka, kai svetimą kalbą veikia ne formą, o reikšmių tinklą ir vartosenos pasiskirstymą. Dėl to išnagrinėjus skolinius tikslinga pereiti prie dažniausiai vartojamo prielinksnio *ant* analizės, nes šis funkcinis žodis yra tiltas į struktūrinį skolinimąsi, pagrinde kontaktų paskatintą reikšmės išplėtimą. Tokia perspektyva atitinka ir bendrą darbo tikslą – ne tik nustatyti, kas Chylinskio vertime perimta iš kitų kalbų, bet ir parodyti, kaip vertimo kalba skatina lietuviškų raiškos priemonių semantinę persitvarkymą.

Prielinksnis *ant* šiam tikslui tinkamas, nes jo reikšmės nesudaro atsitiktinio sąrašo, o telkiasi į motyvuotą poliseminį tinklą, kurio centre yra prototipinė erdvinė scena, o periferijoje – įvairūs semantiniai išplėtimai. Kognityvinėje semantikoje tokia struktūra aprašoma kaip radialinis

tinklas: atskiros vartosenos laikomos ne izoliuotomis reikšmėmis, bet tarpusavyje susijusiais prototipinės reikšmės išvediniais. Tokia prieiga mums gali gerai pasitarnauti tiriant senuosius tekstus, nes leidžia ne tik sugrupuoti *ant* vartosenos atvejus Chylinskio vertime, bet ir įvertinti, kurios reikšmės gali būti laikomos sistemiškai motyvuotomis lietuvių kalboje, o kurios tikėtina sustiprėjo ar buvo išplėtos dėl vertimo šaltinių ir daugiakalbės kontaktinės aplinkos poveikio.

Lietuvių kalbos prielinksnis *ant* etimologiškai yra kildinamas iš indoeuropiečių šaknies vardažodžio **h₂ent-* „priekis“ kurio atliepiniai paliudyti įvairiose indoeuropiečių šakose (plg. hetitų *ḫants*, graikų *ἀντί*, germ. **andi*)¹⁵. Šiuolaikinėje bendrinėje lietuvių kalboje prielinksnis *ant* yra vienas dažniausiai vartojamų daugiareikšmių prielinksnių, užimantis 81-ą vietą dažnumo žodyne (Utka, 2009, 8). Bendrinėje, kaip ir Chylinskio, kalboje šis prielinksnis visada reikalauja kilmininko linksnio. Pagal Jono Šukio (1998, 352–366) knygą „Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai“, dabartinėje bendrinėje kalboje prielinksnis *ant* yra vartojamas 1. kai trajektorius yra viršuje ir paviršiumi liečia riboženklį (*sėdžiu ant kėdės*); 2. Su judėjimo veiksmažodžiais rodo kryptį į paviršių (*lipk ant kėdės*); 3. Su veiksmažodžiais, išreiškiančiais neigiamas emocijas (*pykti ant vaiko*); 4. Pakartojant tą patį daiktavardį dideliu kiekiui nusakyti (*lopas ant lopo*).

Prielinksnis *ant*, kurio norminė vartosena bendrinėje kalboje pirmiausia siejama su lokalizacija ant paviršiaus ir įprastai reikalauja kilmininko, šnekamojoje vartosenoje neretai plečiamas į kitas semantines sritis. Tai dažnai paaiškinama slavų kalbų įtaka. Normos požiūriu problemiški keli tipiniai atvejai: 1. netaisyklingas valdymas (kai *ant* jungiamas su galininku, naudininku ar įnagininku), nes bendrinėje kalboje tokios konstrukcijos neatitinka prielinksnio rekcijos; 2. *ant* perkeliamas į įvykių ir abstrakčių situacijų lokalizaciją (*buvau ant koncerto, dirba ant statybų*), kur normiškai vartotinas vietininkas (*koncerte, statybose*); 3. kai žymima kryptis be paviršiaus kontakto (*ant kapų, ant stoties*), vietoj *ant* turėtų būti pasirenkami krypties prielinksniai *į, link* (*į stotį, namo, link namų*)¹⁶. 4. taip pat netaisyklinga *ant* vartosena laikoma, kai siekiama nusakyti priemonę ar įrankį (*skambinti ant pianino, dirbti ant traktoriaus*); 5. laiką

¹⁵ <https://alew.uni-frankfurt.de/dict>

¹⁶ Tiesa, rytų aukštaičių tarmėje prielinksnis *ant* (tariamasis *unt, un*) dėl panašaus skambėjimo susiplakė su prielinksniu *į*, todėl radosi galininko konstrukcijų naudojimų kaip su prielinksniu *į* (Šukys, 1998, 352). Mūsų NT vertėjas Chylinskis, gimė ir augo Šventežeryje (Dzūkijoje), o jo motina buvo iš Minvydų giminės (kurios šaknys yra Žemaitijoje) (Ragauskienė, 2021, 8), todėl nėra pagrindo manyti, kad Chylinskis galėjęs painioti šiuos du prielinksnius, be to, ir tekste tam nerandame jokio patvirtinimo, nors *ant* tikrai dažnai yra naudojama lietuvių kalbai nebūdingoms reikšmėms (ypač krypties), jis naudojamas nuosekliai su kilmininku.

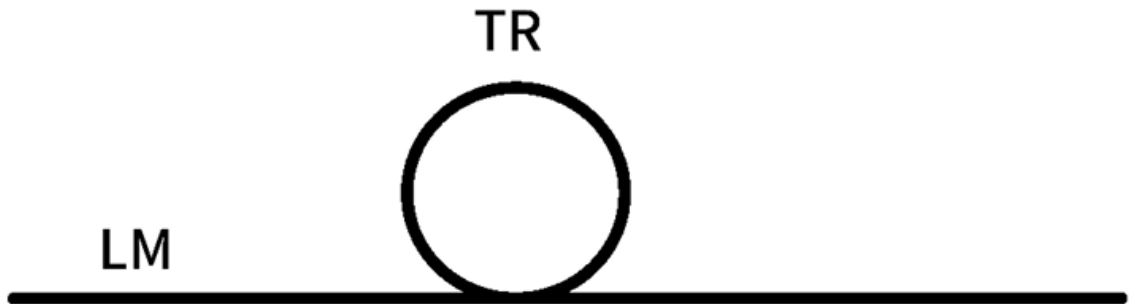
(*paskambink ant trijų; ant rytojaus*); 6. priežastį ar tikslą (*padarė ant keršto; atėjau ant pietų*) 6. taip pat kiekybinius santykius ir matmenis (*dvylikos ant penkiolikos nuotrauka*); 7. būvio raiška (*būti ant pensijos; televizorius ant remonto*) (Šukys, 1998, 352–366).

4.1. *Ant* vartojimas Chylinskio NT vertime

Chylinskio Naujajame testamente *ant* yra dažniausiai vartojamas prielinksnis, mūsų analizuotose trijose knygos jis buvo panaudotas net 262 kartus – 104 kartus Mato Evangelijoje, 42 kartus laiške romiečiams, 116 kartų Apreiškime Jonui. Tokiu būdu jis tampa vartojamiausiu prielinksniu ne tik šiose trejose knygos, bet ir visame NT vertime. Skirtingai, nei dažnumo žodyne, kur *ant* užima 81-ą vietą, Chylinskio tekste jis yra 6 pagal dažnumą žodis (ir dažniausiai prielinksnis) su 1562 pavartojimo atvejais, po jo seka *iš* su 1532 atvejais, o tada turime *nuog* su 860 atvejų. Toks dažnas *ant* vartojimas dabartiniai standartinei lietuvių kalbai nėra būdingas, tad galima daryti prielaidą, kad tai yra Chylinskio gimtosios lenkų kalbos įtaka, kadangi didžiąja dalimi lietuviško prielinksnio vartojimas atitinka lenkiškuosius. Ar tai slaviška įtaka, ar normalus centrinės *ant* reikšmės spinduliavimas, pasistengsime atsakyti atlikę tyrimą.

- 1.1. Pagrindinė *ant* reikšmė, tiek šiuolaikinėje bendrinėje kalboje, tiek Chylinskio Biblijos vertime yra klasikinė paviršiaus + kontakto + atramos schema: trajektorius (TR) yra viršutiniame riboženklis (LM) paviršiaus regione ir palaiko su juo kažkokį kontaktą, o riboženklis yra atrama. Pavyzdžiui: *pabūdavojo namus savo ant uolos* (Mat 7, 24), *sėdi ant sosto Majžiešiaus* (Mat 23, 2). Ta pati reikšmė yra naudojama ir su minkštais pagrindais, kurie suteikia atramą, pvz.: *besergančių drugiu ant patalo* (Mat 8, 14), *liepė minioms susėst ant žolės* (Mat 14, 19).
- 1.2. Šio prototipo variacija yra tokie atvejai, kai LM nėra aiškiai apribotas objektas, bet suvokiamas kaip neapribota plokštuma ar jos segmentas. Tai matyti pavyzdyje *Anis liubija melstis stovėdami[...]* *ant kampų ulyčių* (Mt 6.5): „kampai“ čia nėra vien taškai, bet veikiau erdvės segmentai, kuriuose „stovima“ (*remiamasi*) kaip ant paviršiaus.
- 1.3. Taip pat *ant* naudojama ir reiškiniams atviroje terpėje aiškinti, kaip kad *Sujudo didelė vėtra ant marių* (Mat. 8, 24) rodo, kad vandens telkinys (*marios*) konceptualizuojamas kaip atvira plokštuma, o reiškiny (vėtra) – kaip vykstantis ant tos plokštumos.

- 1.4. Centrinės scenos logika natūraliai išplinta į socialinę erdvę, kai LM nurodo ne paviršių, o institucijos ar pareigų vietą. Pavyzdyje *Išvydo žmogų besėdintį ant muito* (Mt 9.9) ant jau nebeaprašo fizinio kontakto su muito, bet koduoja lokalizaciją instituciniame taške¹⁷. Tokiuose vartojimuose *ant* veikia kaip metoniminis kelias: nuo vietos ant paviršiaus pereinama prie vietos socialinėje struktūroje.

4.1. Pagrindinė *ant* reikšmė (paviršiaus + kontaktas + atrama) (1.1). *Sėdi ant sostos Majžiešiaus* (Mat 23, 2).

- 2.1 Riboženklis nebūtinai turi būti horizontali atrama, nes jam esant vertikaliai ir išliekant kontakto komponentui funkcija gali išlikti tokia pati: esminė tampa ne svorio atrama iš apačios, o laikymosi ant riboženklio santykis. Pavyzdžiui, *Pakabintas ant jo kaklo* (Mt 18.6) rodo, kad *ant* gali koduoti tvirtinimo tašką, kai TR laikosi ne dėl to, kad guli ant paviršiaus, bet dėl mechaninio pakabinimo: LM (*kaklas*) čia veikia kaip inkaras, prie kurio TR pririšamas ir su kuriuo turi kontaktą. Tokiu atveju *ant* vis dar lokalizuojamas trajektoriaus ir riboženklio išoriniame regione, tačiau atramos parametras persitvarko: atrama nebėra paviršius po trajektoriumi, o veikia LM kaip laikymo vieta, per kurią TR išlaikomas erdvėje.
- 2.2 Šiek tiek tolimesne to paties potipio reikšmė galima laikyti ir *Nieko nerado ant jo* (Mt 21.19), nes čia LM taip pat yra vertikalus, gyvas riboženkli, prie kurio tam tikri dalykai gali prisitvirtinti (pvz., nuodėmės, vaisiai, lapai). Konstrukcija *ant jo* šiuo atveju ne tiek nusako

¹⁷ Nors, žinoma šį atvejį galime suprasti ir kaip *multo* vietos paminėjimą, tačiau

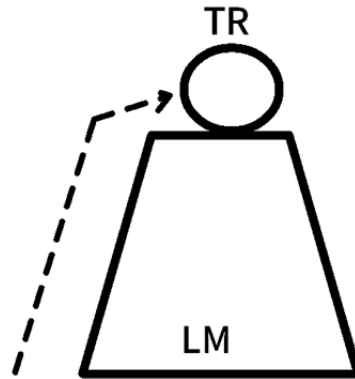
konkrečią vietą kaip viršutinę atramą, kiek apibrėžia tikėtiną prisitvirtinimo zoną LM išorėje: tai yra ta sritis, kurioje TR paprastai pasirodo.

4.2. Prielinksnis *ant* vertikalios atramos reikšmė (2.1). „Pakabintas ant jo kaklo“ (Mt 18.6).

- 3 3.1. Toliau *ant* semantiškai išsiplečia ir į krypties atvaizdavimą. Iš centrinės atramos scenos sistemiškai išsirutulioja dinaminė reikšmė: *ant* ima žymėti ne vien buvimą ant paviršiaus, bet ir judėjimo tikslą, kai trajektorius juda link riboženklio ir judėjimo pabaigoje atsiduria ant jo paviršiaus. Tokiai konfigūracijai priklauso *Užžengė ant kalno* (Mt 5.1) ir *Užvedė juos ant kalno aukšto* (Mt 17.1): abiem atvejais kalnas veikia kaip tikslinis lokalizatorius, o *ant* fiksuoja relokacijos pabaigą *ant* riboženklio.
- 3.2. Iš aptartos judėjimo reikšmės rutuliojasi ir abstraktesni atvejai, kuriuose galutinis judėjimo taškas suvokiamas nebe kaip paviršius, o kaip kita erdvinė sritis. Frazėje *Persiyrė ant antros šalies* (Mt 8.28) *ant* reiškia persikėlimą į kitą erdvę (*į kitą pusę*), t. y. perėjimą iš vieno regiono į kitą, išlaikant krypties ir tikslo komponentą.
- 3.3. Dar toliau judėjimo-tikslo reikšmė metaforiškai plečiasi taip, kad įgauna judėjimo į tikslą reikšmę: *Kad išstumtų darbininkus ant pjūties savo* (Mt 9.38) reiškia „siųsti į pjūtį“, t. y. į darbą kaip tikslą. Šiuo atveju *ant* koduoja ne fizinį atsidūrimą ant paviršiaus, o išitraukimą į veiklos sritį. Vis dėlto struktūra išlieka ta pati: TR juda į tikslo domeną, kuris užima LM vietą. Analogiškai *Eikit ant svodzbos* (Mt 22.4) rodo, kad vieta arba erdvė čia jau konceptualizuojama kaip įvykis, į kurį judama: *ant* įveda tikslą, bet tikslas jau yra socialinis įvykis, o ne paviršius. Taigi, metafora – veikla yra vieta.

3.4. Teleologinė (tikslų) logika pasireiškia ir tada, kai *ant* įveda ne erdvę, o numatomą rezultatą ar naudą. Konstrukcija *Dievo nes yra tarnaitė ant gero tau* (Rom 13.4) rodo, kad „geras“ yra tikslinė būseną, į kurią orientuota funkcija (arba numanoma „tarnaitės“ funkcija), o *ant* koduoja kryptingą santykį į pageidaujamą rezultatą.

4.3. *Ant* naudojamas krypties reiškmė (3.1). *Užžengė ant kalno* (Mt 5.1).

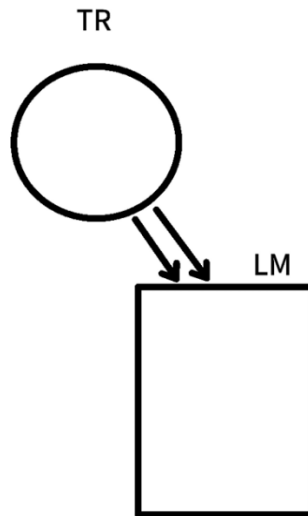
4. Reikšmė iš krypties atvaizdavimo toliau plečiasi į emocijas jis aiškinamas per metaforinio perkėlimo (angl. *mapping*) mechanizmą, kurio metu fizinės erdvės struktūra perkeliama į abstrakčias sritis.

4.1. Pavyzdys *Rūstaujas ant brolio savo* (Mt 5.22) rodo, kad emocijos adresatas konceptualiai užima riboženklio poziciją: pyktis nukreipiamas ant kito asmens taip, tarsi būtų fizinė jėga, krintanti į išorinį adresato regioną. Tokia pati nukreiptumo logika suintensyvėja retoriniame registre: *Izajošius teippag šaukia ant Izraeliaus* (Rom 9.27) žymi verbalų veiksmą, kurio taikinytis yra bendruomenė. Čia *ant* aiškiai koduoja ne vietą, o adresatą kaip taikinį, į kurį nukreipta neigiama energija (kritika, perspėjimas, barimas).

4.2. *Žiūrėti ant kažko*. Šis potipis apibūdinamas kaip situacija, kai veikiantysis asmuo nukreipia savo žvilgsnį į suvokiamą objektą, kuris kognityviniu požiūriu tampa riboženkliu (LM). *Kas tikt žiūri ant baltagalvos* (Mt 5.28).

4.3. Trečias abstrakčių išplėtimų blokas apima situacijas, kuriose poveikis ar būseną ateina adresatui tarsi iš viršaus, t. y. tarsi TR užgriūtą ant LM. Tai aiškiai matyti sakinyje *Lija ant teisiųjų ir ant neteisiųjų* (Mt 5.45): lietus fiziškai krinta ant asmenų, bet kartu tai lengvai interpretuojama ir kaip dieviškos malonės modelis, kur svarbiausia – poveikio vektorius į adresatą. Panašiai *Teateit pakajus jūsų ant jų* (Mt 10.13) koduoja ne

geografinę vietą, o būsenos nusileidimą adresatui. Semantiškai tai yra poveikio perdavimo konstrukcija, kur LM yra gavėjas.

4.4. *Ant* vartojimas su emocijomis (4.1). *Rūstaujas ant brolio savo* (Mt 5.22).

5. Instrumento reikšmė

Instrumentinė *ant* reikšmė matome, kai *ant* nebesako, kur kažkas yra (ant paviršiaus), o pasako, su kuo atliekamas veiksmas – t. y. LM tampa įrankiu, per kurį įvyksta veiksmas. Semantiškai ji siejasi su tokia kontaktine schema: veikla suvokiama kaip vykstanti per instrumentą, nes veikiantysis su juo fiziškai sąveikauja (liečia, spaudžia, valdo), t.y. turi kontaktą kaip ir pirmoje schemoje. Palyginti: *Rašyti ant sąsiuvinio*. Dėl to sakiniai kaip *žaidėm jums ant dėdelių* (Mat 11, 17) irgi priklauso šiam poskyriui.

6. Metaforinis perkėlimas į nefizinį pasaulį

6.1. Riboženklį galima laikyti ne fiziniu dalyku, o metaforiškai paversti į abstraktų pagrindą, pvz.: *Ant tų dviejų prisakymų, užguli cielais Zokonas ir pranašai* (Mt 22.40).

6.2. *Ant* gali nebežymėti erdvinės lokalizacijos, bet persikelti į kiekybinį domeną. Pvz.: *senas ant šimto metų* (Rom 4, 19). Amžius čia traktuojamas kaip abstrakti matavimo skalė, o „ant šimto metų“ – kaip dydžio taškas, kuriuo apibrėžiama būklė „senas“.

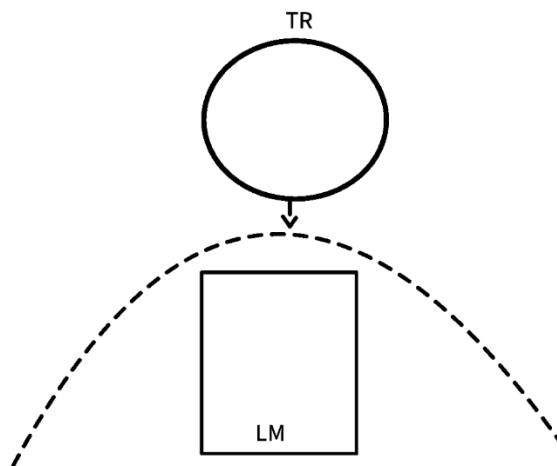
6.3. *Ant* taipogi gali būti perkeliamas į laiko domeną, tik čia LM nėra skaičius skalėje, o

ribota trukmės atkarpa, pvz.: *Šaknies savimp neturi, bet yra ant valandos* (Mt 13.21). Taigi būseną laikoma situacijos rezultatu ir galioja tik tam tikrą laiką tarpą.

7. Kontrolė yra viršuje

Ryškiausias *ant* abstrahavimo rezultatas Chylinskio NT vertime yra kontrolės ir dominavimo konstrukcijos, kuriose *ant* įveda ne vietą ir ne emocijos adresatą, bet valdymo objektą. Pavyzdyje *Davė jiems valdžią ant nečystų dvasių* (Mt 10.1) *ant* neįmanoma suprasti pažodžiui topologiškai: jis koduoja valdžios santykį, kuriame vienas dalyvis turi galios *virš* kito. Analogiškai *Viešpatauja ant jų* (Mt 20.25) realizuoja tą patį vertikalios hierarchijos modelį: dominuojantis TR konceptualiai yra viršuje, o pavaldus LM – apačioje.

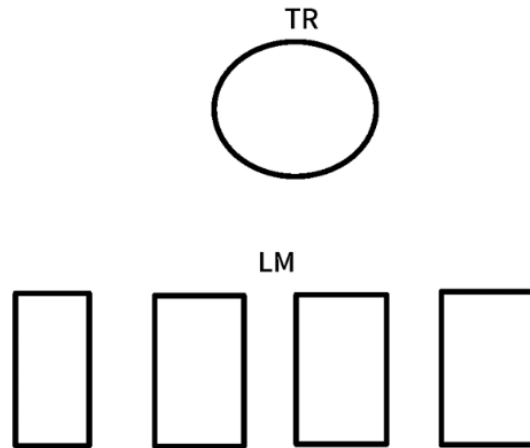
Ši vertikalios hierarchijos semantika ypač aiškiai matoma ir abstrakčiose, neasmeninėse konstrukcijose: *Griekas nes viešpataus ant jūsų* (Rom 6.14) rodo, kad *ant* gali įvesti net abstraktų valdymo objektą (žmogų kaip pavaldų), o TR tampa nemateriali jėga, kuri gali valdyti. Tokiuose atvejuose *ant* jau yra visiškai nutolęs nuo paviršiaus scenos, tačiau išlaiko jos struktūrinį karkasą: bazinėje scenoje viršuje esantis TR veikia LM; socialinėje scenoje viršuje esantis valdytojas veikia pavaldinį.

4.5. *Ant* metaforizacijos į kontrolę atvejais (7). *Davė jiems valdžią ant nečystų dvasių* (Mt 10.1).

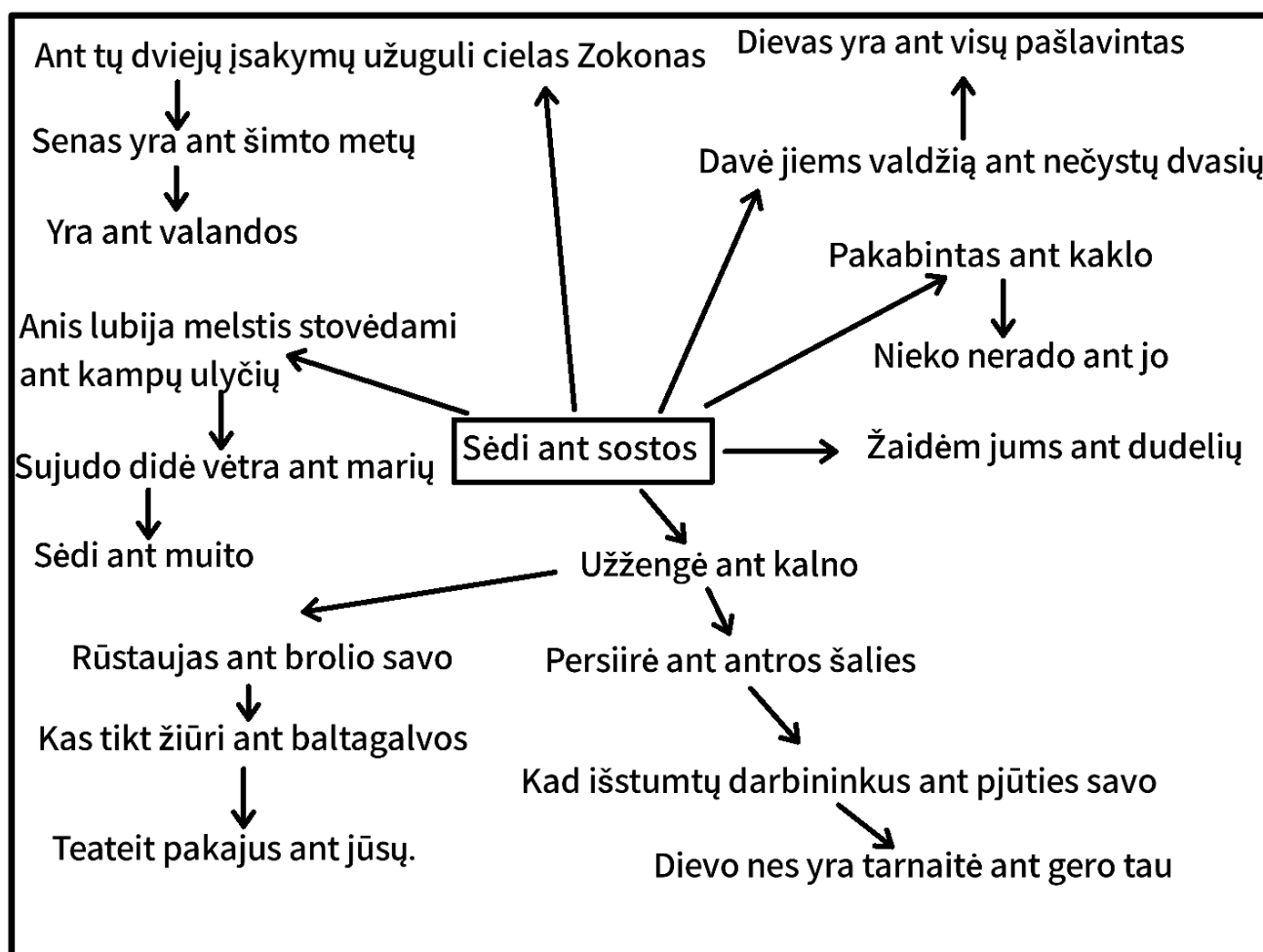
8. *Virš visų* superlatyvo reikšmė kaip *ant* periferija

Galiausiai, medžiagoje pasitaiko atvejų, kai *ant* pereina į nebe kontrolės, o statuso semantiką. Pavyzdyje *Dievas ant visų pašlavintas* (Rom 9.5) konstrukcija „ant visų“ reiškia ne lokalizaciją ir ne poveikį, o aukščiausią statusą, pranašumą visų atžvilgiu. Tokį vartojimą prasminga laikyti periferiniu, nes jis labiausiai nutolęs nuo paviršiaus-kontakto prototipo, tačiau konceptualiai tebėra suderinamas su vertikalumo ašimi: aukštas statusas, kaip ir valdžia, matomas viršuje.

4.6. *Ant* perkėlimas į superlatyvo reikšmę (8). *Dievas ant visų pašlavintas* (Rom 9.5).

Taigi, galutinis *ant* radialinis tinklas Chylinskio biblijoje su pavyzdžiais atrodytų taip:

4.7. Prielinksnio *ant* radialinis tinklas Chylinskio NT vertime.

4.2. Svetimų kalbų poveikis *ant* radialiniam tinklui

Kaip matome iš analizės, kai kurios reikšmės naudojamos ir šiuolaikinėje lietuvių kalboje, kai tuo tarpu kitų yra vengiama. Tiesa, net J. Šukys pamini, kad prielinksnio *ant* dažnai be pagrindo bijoma, nes jis matomas kaip slavų kalbų įtaka (Šukys, 1998, 355). Tačiau Chylinskio tekste pasirodantis itin didelis *ant* vartojimas (pvz., 262 kartai trijose analizuotose knygos ir 1562 kartai visame vertime) – verčia klausti, ar čia matome savaiminį centrinės reikšmės plėtimąsi, ar vis dėlto dvikalbystės sukeltą prielinksnio funkcijų persikirstymą. Šią skirtį patogų peržiūrėti kognityvinės semantikos prizme: prielinksnio vartosenos atvejai telkiasi į radialinį tinklą, tačiau ne kiekviena kontekstinė atmaina automatiškai laikytina atskira prasme (Tyler, Evans, 2003, 42–43). Dėl to

tikslinga remtis principingos polisemijos nuostata: periferiniai vartojimai turėtų būti sistemiškai išvedami iš centrinės scenos, o naują reikšmę pagrįstai identifikuojame tik tada, kai atsiranda aiški erdvinė–funkcinė (ar neerdvinė) inovacija, kurios neįmanoma paaiškinti vien konteksto inferencijomis (Evans, 2014, 435–436, 439).

Kaip jau minėjome, reikšmės poslinkiai yra natūralūs ir nebūtinai turi būti paskatinti kitos kalbos. Tačiau matant tokį atitikimą su lenkų kalba, manome ją turėjus įtakos, kuri buvo nesąmoninga, bet ateinanti iš Chylinskio vaikystės, kuris augo LDK sociolingvistinėje aplinkoje, kurioje lenkų kalba turėjo prestižinį statusą ir buvo plačiai vartojama išsilavinusių sluoksnių. Todėl lenkų kalbos semantiniai ir konstrukciniai modeliai galėjo būti natūraliai perkelti į lietuvių kalbą, ypač turint omenyje, kad to meto lietuvių rašytinė tradicija dar nebuvo griežtai norminama ir beveik visi žmonės su kuriais bendravo Chylinskis buvo dvikalbiai (išskyrus, žinoma, valstiečių vaikus, su kuriais Chylinskis turėjo, būdamas vaikas, žaisti).

Tiriant prielinksnio *ant* polisemiją reikia turėti omenyje, kad ne kiekvienas semantinis poslinkis gali būti vienareikšmiškai priskirtas svetimos kalbos poveikiui. Dalis reikšmių plėtros mechanizmų yra universalūs ir grindžiami bendrais kognityviniais procesais, tokiais kaip metafora ir metonimija, todėl analogiški pokyčiai teoriškai gali rasti ir be tiesioginės kontaktinės įtakos, juk kiekvienoje kalboje vyksta tie patys procesai¹⁸. Vis dėlto kontaktinė aplinka gali tokius procesus paskatinti, sustiprinti ar nukreipti tam tikra linkme. Todėl šiame skyriuje svetimos kalbos įtaka vertinama ne kaip absoliučiai įrodoma ar paneigiama kategorija, bet kaip daugiau ar mažiau tikėtinas aiškinimas, grindžiamas vartosenos sistemingumu, atitiktimi modelio kalbų duomenims ir vertimo situacijos kontekstu.

Vidinės (lietuvių kalbos sistemoje motyvuotos) raidos branduolį Chylinskio medžiagoje sudaro vartojimai, kurie išlaiko prototipinės topologijos karkasą: trajektorius yra riboženklis išoriniame regione, tipiniu atveju liečiasi su viršutiniu paviršiumi ir remiasi į riboženklį (paviršius + kontaktas + atrama). Iš šios schemos natūraliai išsirutulioja natūralūs perprofilavimai: 1) atviros plokštumos interpretacijos (kai paviršiaus apibrėžtumas mažėja, bet kontaktas išlieka); 2) kontaktas su vertikaliu riboženkliais (kai atramos komponentą pakeičia tvirtinimo parametras); 3)

¹⁸ Štai tarkim su lietuvių kalba nei tipologiškai, nei kultūriškai nesusijusi turkų kalba irgi rodo priešdėlio *ant* (tr. *üzerinde*) metonimiją ir metaforą, gan panašią slavų kalboms. Plg. *Kitap üzerinde konuşuyoruz* (pažodžiui: kalbame ant knygos, t.y. kalbame apie knygą), *Üzerimde para yok* (pažodžiui: ant manęs nėra pinigų, t.y. aš neturiu pinigų).

judėjimas, kai judėjimo gale yra kontaktas su objektu; 4) emocijų nukreipimas į adresatą, kaip judėjimo metaforizacija.

Tokie perėjimai nekeičia pagrindinio santykio (išorinis regionas + kontaktas), tik perstato akcentus tarp atramos, ribos ir judėjimo. Dėl to Chylinskio pavyzdžiai kaip *ant uolos*, *ant patalo*, *užžengė ant kalno*, *rūstaujas ant brolio* ir pan. tikėtini kaip iš vidaus paaiškinami išplėtimai. Ši logika yra paraleli tam, ką Przybylska rekonstruoja lenkų *na* prototipui (TR išoriniame regione ir kontaktas su LM riba), todėl branduoliniai erdviniai blokai gali būti aiškinami bendrai kognityvinės derivacijos mechanika (Przybylska, 2002, 278–279).

Vis dėlto ryškiausia Chylinskio *ant* perteklinio vartojimo dalis telkiasi ten, kur lietuvių kalboje įprastai stiprios konkurentinės priemonės (pvz., inesyvas, įnagininkas, prielinksnis į), o lenkų kalboje produktyviai veikia prielinksnių *na* ir *nad* šablonai, todėl šie pavartojimai pagrįstai interpretuoti kaip kontaktiniai arba bent jau kontaktų smarkiai sustiprinti.

Pirmiausia tai socialinė–institucinė lokalizacija ir įvykių domenas (*sėdėti ant muito*, *eikit ant svodzbos*), artimas lenkų *na* vartosenai su įvykių pavadinimais (*na weselu*, *na koncercie*), kur LM yra amorfiškas scenarijus, o ne geometrinis paviršius (Przybylska, 2002, 291). Antra, instrumentinė reikšmė (pvz., *žaidėm ant dudelių*) tiesiogiai atliepia modelį *grac na skrzypcach* ir konfliktuoja su lietuvių sistemos preferencija instrumentui žymėti įnagininku ir šitokia reikšmė niekaip negali būti išvedama tiesiai iš *ant* protoscenos. Trečia, temporalinis ir kiekybinis domenai (*ant valandos*, *ant šimto metų*) taip pat aiškintinas kaip vertimo šablono perkėlimas.

Papildomai reikia įvertinti, kad Chylinskio *ant* tinklą veikia ne vien lenkų *na*, bet ir *nad*, o šios dvi lenkų kategorijos pačioje lenkų sistemoje nėra hermetiškai atskirtos: abi remiasi vertikalumo ašimi ir artumo komponentu, tik *nad* paprastai nebereikalauja tiesioginio kontakto ir parodo, kad trajektorius yra aukščiau riboženklis (Przybylska, 2002, 442–444). Šis bendras semantinis branduolys leidžia *na/nad* persidengimą ir tam tikrą kontekstų keitimąsi, todėl vertime lengvai atsiranda kontaminacija: lietuviškas *ant*, kaip artimiausias išorinio regiono žymeklis, perima ne tik lenkų *na+Loc/Acc* šablonus, bet ir dalį lenkų *nad+Instr* modelių. Dėl to periferijoje *ant* imamas vartoti ten, kur lenkų kalboje koduojami dominavimo, kontrolės ar pranašumo santykiai (*władza/panować nad kimś*; *X nad X-amī*). Taip vienu lietuvišku prielinksniu aprėpiamos dvi skirtingos lenkų opozicijos, o radialinis tinklas plečiasi ne vien vidinės polisemijos, bet ir semantinio persiklojimo bei šaltinio kalbos kategorijų suvienodinimo, vertimo metu, keliu.

Kontaktinės motyvacijos tikrumą gerai parodo ir senųjų vertimų paralelės: Daukšos *Postilės* tyrimuose demonstratyviai matyti, kad lenkų šaltinio konstrukcijų *na+Loc* ir *w+Loc* konkurencija lietuviškuose atitikmenyse koreliuoja su svyravimu tarp inesyvo ir *ant Gen* (Žilinskaitė, 2010, 86–91). Ta pati logika leidžia formuluoti aiškią hipotezę Chylinskiui: jei lenkiškame šaltinyje atitinkamose vietose sistemiškai stovi *na* (ypač įvykių, institucijų, instrumentų, laiko intervalų ir tikslo konstrukcijose), tuomet dažnas *ant* rodo ne vien vidinę polisemiją, bet ir rekcijos permodeliavimą, kai vienas prielinksnis perima kelių skirtingų lietuviškų raiškos priemonių funkcijas lenkų kalbos pavyzdžiu. Vadinasi, Chylinskio *ant* radialinis tinklas yra mišrus – branduolys paaiškinamas motyvuota raida, o periferija turi būti pirmiausia analizuojama per kontaktų ir vertimo kalbos (*translationese*) perspektyvą.

J. Otrębskis (1958, XXXVI) teigia Naujajame Testamente esant daug daugiau *ant* vartojimo, juo keičiant lietuviškus vietos linksnius ir tai pagal autorių, turėjo *palengvinti Biblijos plitimą Lietuvos visuomenėje*¹⁹. Ar tikrai tokia vartosena buvo lengvai suprantama lietuviams yra didelis klausimas. Paprastiems valstiečiams, neturintiems jokio kontakto su slavais, toks didelis kiekis slaviškų skolinių ir ypatingai slaviška gramatika, labiau turėjo kelti kėblumą. Štai juk net 1706m. Gumbinės parapijos kunigas rašė laišką reikalaudamas pašalinti iš bažnytinės kalbos slavizmus, nes žmonės jų nei supranta, nei moka ištarti (Zinkevičius, 1988, 242). Tad ir Chylinskio vertime pasirodantys skoliniai ir kita lenkų kalbos įtaka turėtų būti matoma ne kaip atspindinti XVII a. Lietuvos valstiečių kalbą, bet kaip Chylinskio asmeninį lietuvių kalbos variantą ir, jeigu pažiūrėtume plačiau, galbūt net ir didžiosios dalies vidutinės ir smulkiosios lietuvių bajorijos kalba, kuri, nors dar lietuvių kalbos ir nebuvo pamiršusi, kalbėjo jau gerokai lenkų kalbos paveiktu jos variantu.

¹⁹ *ułatwiata by rozpowszechnianie się Biblii w społeczeństwie litewskim.*

5. Išvados

1. Bendras svetimos kilmės inventorius trijose analizuotose knygose rodo aiškų materialaus perėmimo dominaciją: iš viso fiksuoti 304 svetimi elementai, iš jų 265 skoliniai (87,17%) ir 39 kalkės (12,83%). Tai leidžia teigti, kad Chylinskio vertimo kontaktinė įtaka pirmiausia realizuojasi per leksinės medžiagos perėmimą, o struktūrinis kopijavimas sudaro mažesnę, bet interpretaciškai reikšmingą dalį. Skolinimosi pasiskirstymas pagal kalbos dalis patvirtina tipologinį dėsningumą, kad labiausiai pralaidžios yra turininės klasės: korpuse dominuoja daiktavardžiai – 195 (63,93%), toliau seka veiksmažodžiai – 78 (25,57%) ir būdvardžiai – 25 (8,20%), o funkcinės klasės beveik nepaliečiamos (prieveiksmai – 3 (1,31%), dalelytės – 2 (0,66%), įvardžiai – 1 (0,33%)).
2. Semantinių sričių pjūvyje svetimos kilmės leksika sudaro aiškų religinį–institucinį branduolį: daugiausia fiksuojama religijos ir tikėjimo lauke – 48 (15,29%), toliau eina socialiniai ir politiniai santykiai – 35 (11,15%), emocijos ir vertybės – 31 (9,87%), pagrindiniai veiksmai ir technologijos – 27 (8,60%), teisė – 20 (6,37%); vien šios penkios sritys sudaro 51,27% visų užfiksuotų atvejų. Tai tiesiogiai dera su Naujojo Testamento diskurso tematika (tikėjimas, teisė, bendruomenės santykiai ir moralė) su faktu, kad naujas tikėjimas (krikščionybė) atėjęs į Lietuvą įnešė daug naujų konceptų, kuriuos reikėjo įvardinti.
3. Donorių kalbų analizė rodo slavų sluoksnio dominavimą, atitinkantį XVII a. LDK sociolingvistinę situaciją: lenkų – 59,70% (181,5), rusėnų – 34,54% (105), o kitos donorės sudaro tik siaurą sluoksnį (lotynų – 2,14% (6,5); graikų – 1,97% (6); olandų – 0,99% (3); vokiečių – 0,66% (2)). Tai rodo, kad Chylinskio skolintos leksikos profilį pirmiausia formuoja regioninis (lenkų–rusėnų) kontaktas, o klasikinės kalbos ir modelio kalbos pėdsakai yra labiau susitelkę į specifinius laukus. Toks kalbų donorių santykis mūsų neturėtų stebinti, žinant teksto specifiką – krikščionybė į Lietuvą atėjo tarpininkaujant lenkams, be to XVII a. lenkų kalba regione turėjo prestižą, todėl nenuostabu, kad ji ir sudaro didžiausią skolinių dalį. Rusėnų kalbos įtaka yra paaiškinama

savo senais kontaktais su lietuvių kalba ir dideliu kontakto lauku su etnine Lietuva.

4. Prielinksnis *ant* Chylinskio tekste pasižymi neįprastai dideliu dažniu, kuris leidžia kalbėti apie funkcijų persiskirstymą vertimo kalboje: trijose analizuotose knygose jis pavartotas 262 kartus (Mt – 104; Rom – 42; Apr – 116), o visame vertime – 1562 kartus; dažnumo atžvilgiu tai 6-as žodis visame tekste. Toks dažnumas nebūdingas standartinei lietuvių vartosenai ir yra akivaizdus kontaktinio poveikio motyvatorius. Radialinio tinklo analizė rodo, kad *ant* branduolys išlieka prototipiškai lietuviškas, paremtas paviršiaus + kontakto + atramos (proto-scena) konfigūracija, tačiau iš jo sistemiškai išvedami keli motyvuoti perprofilavimai: 1) atramos reinterpretacija vertikaliame riboženklėje, 2) judėjimo tikslo reikšmė, 3) judėjimo perkeltas į emocijų sritį. Periferinis *ant* tinklas aiškiai rodo kontaktinę įtaką ir dviejų lenkiškų prielinksnių *na* ir *nad* kontaminaciją. Taigi, Chylinskio *ant* radialinis tinklas yra mišrus: branduolį galima aiškinti motyvuota polisemija, o periferiją – pirmiausia vertimo ir kalbų kontakto suvienodinimo (*na/nad* → *ant*) mechanizmais.
5. Gauti rezultatai mums iš dalies duoda įžvalgų į XVII a. Lietuvos sociolingvistinę situaciją: svetimos kilmės leksikos ir konstrukciniai modeliai labiau atspindi vertėjo individualų kalbinį variantą bei pažodinio vertimo strategiją, o ne vidutinę XVII a. valstiečių lietuvių kalbą. Kadangi Chylinskis neturėjo jokių kitų lietuviškų šaltinių, kuriais galėjo remtis vertimo metu ir visa lietuvių kalba yra tik jo gimtosios kalbos jausmo vaisius, galime teigti, kad mūsų analizuotas Chylinskio Naujojo Testamento vertimas atspindi XVII a. LDK smulkiosios ir vidutinės šlėktos kalbą, kuri, nors lietuvių kalbos dar pamiršusi ir nebuvo, jau kalbėjo smarkiai lenkų kalbos paveiktu kalbos variantu.

6. Bibliografija

Šaltiniai

1. Biblia Święta to jest Księgi Starego y Nowego Testamentu 1632, Andrzeja Hünefeldta drukarnia. Prieiga internete: <https://biblia-online.pl/Biblia/ListakSiag/Gdanska>
2. Chylinski, S. B. 1657–1660, Naujojo Testamento vertimas į lietuvių kalbą [rankraštis], Britų biblioteka, Londonas. Prieiga internete: https://www.chylinskibible.flf.vu.lt/ChNT_BTS8.html
3. Nestle, E., Aland, K., Aland, B., & Karavidopoulos, J. (Eds.). (2012). *Novum Testamentum Graece* (28th rev. ed.). Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.
4. Statenvertaling 1637, Biblia, dat is de gantsche H. Schrifture, Paulus Aertsz van Ravesteyn. Prieiga internete: <https://www.statenvertaling.net/>
5. The Holy Bible, containing the Old and New Testaments 1611 (King James Version), Robert Barker. Prieiga internete: <https://www.kingjamesbibleonline.org/>
6. Weber, R., & Gryson, R. (Eds.). (2007). *Biblia Sacra Vulgata* (5th rev. ed.). Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.

Mokslinė literatūra

1. Baker, M. 1993, 'Corpus linguistics and translation studies: Implications and applications', in M. Baker, G. Francis & E. Tognini-Bonelli (eds), *Text and technology: In honour of John Sinclair*, John Benjamins, pp. 233–250.
2. Brugman, C. & Lakoff, G. 1988, 'Cognitive topology and lexical networks', in S. L. Small, G. W. Cottrell & M. K. Tanenhaus (eds), *Lexical ambiguity resolution: Perspectives from psycholinguistics, neuropsychology, and artificial intelligence*, Morgan Kaufmann, pp. 477–508.

3. Brugman, C. & Lakoff, G. 1988, 'Cognitive topology and lexical networks', in S. L. Small, G. W. Cottrell & M. K. Tanenhaus (eds), *Lexical ambiguity resolution: Perspectives from psycholinguistics, neuropsychology, and artificial intelligence*, Morgan Kaufmann, San Mateo, CA, pp. 477–508, doi:10.1016/B978-0-08-051013-2.50022-7.
4. Buiko, S. 2024, 'The Birth of Terminology: Sirvydas and the Creation of Lithuanian Vocabulary', in K. Rutkovska & V. Ragaišienė (eds), *Kulturove aspekty tekstologii: Tekst – tekstem – kontekst*, Księgarnia Akademicka Publishing, Kraków, pp. 125–134.
5. Drugge, U. 2002, 'Swedish Archives and a Fatal Hereditary Disease', *SCRIPTUM*, no. 50, pp. 56–69.
6. Evans, V. 2019, *Cognitive linguistics: A complete guide*, 2nd edn, Edinburgh University Press, Edinburgh.
7. Grant, A. P. (ed.) 2020, *The Oxford handbook of language contact*, Oxford University Press.
8. Haspelmath, M. & Tadmor, U. (eds) 2009, *Loanwords in the world's languages: A comparative handbook*, De Gruyter Mouton.
9. Hock, W., Fecht, R., Feulner, A. H., Hill, E. & Wodtko, D. S. 2015, *Altltauisches etymologisches Wörterbuch (ALEW)*, prieiga internete: <https://alew.uni-frankfurt.de>
10. Kavaliūnaitė, G. 2001, 'Chylinskio Naujojo Testamento vertimas ir jo šaltiniai: įrašai bei teksto taisymai', *Acta Linguistica Lithuanica*, vol. 44, pp. 105–128.
11. Kavaliūnaitė, Gina. 2003. 'Postpozicinių vietininkų sistema Chylinskio Naujojo Testamento vertime'. *Acta Linguistica Lithuanica*, 49, 33–49.
12. Kavaliūnaitė, G. 2014, 'Apie pirmųjų protestantiškų Biblijos vertimų į lietuvių ir lenkų kalbas vertimo metodus (remiantis Brastos, Gdansko, Bretkūno ir Chylinskio Biblijos vertimais)', *Senoji Lietuvos literatūra*, vol. 38, pp. 13–64.
13. Kavaliūnaitė, G., Syring, W.-D., Thies, F. & Brudzyński, P. 2024, 'The Chylinski Bible database for linguistic research', *Baltic Journal of Modern Computing*, vol. 12, no. 4, pp. 570–584, doi:10.22364/bjmc.2024.12.4.18.
14. Klemensiewicz, Z. 1976, *Historia języka polskiego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
15. Kozhanov, K. 2016, 'Verbal prefixation and argument structure in Lithuanian', in A. Holvoet & N. Nau (eds), *Valency, argument realization and grammatical relations in Baltic*, John Benjamins, pp. 363–402.

16. Kregždys, R. 2013, 'Leksiniai skoliniai – tautų kultūrinės interferencijos refleksija: polonizmai-semitizmai lietuvių kalboje', *Baltu filologija*, vol. 22, no. 2, pp. 56–92.
17. Kregždys, R. 2016, *Lietuvių kalbos polonizmų žodynas / Słownik polonizmów w języku litewskim* (Studia Etymologica Baltica II), Lietuvių kalbos institutas, Vilnius.
18. Lukšaitė, I. 2017, 'Samuelio Boguslavo Chylinskio Biblija, t. III: Chylinskio Biblijos istorijos šaltiniai (sudarė ir parengė G. Kavaliūnaitė, 2015)', *Lietuvos istorijos metraštis*, no. 1, pp. 229–234.
19. Matras, Y., & Sakel, J. (2007). 'Investigating the mechanisms of pattern replication in language convergence'. *Studies in Language*, 31(4), 829–865.
20. Otrębski, J. & Kudzinowski, C. (eds) 1958, *Biblia litewska Chylińskiego: Nowy Testament* (t. 2: Tekst), Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
21. Pakerys, J. 2016, 'Morphological adaptation of adjectival borrowings in modern Lithuanian', *Baltistica*, vol. 51, no. 2, pp. 239–269, doi:10.15388/baltistica.51.2.2273.
22. Przybylska, R. 2002, *Polisemia przyimków polskich w świetle semantyki kognitywnej*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”.
23. Pustejovsky, J. & Batiukova, O. 2019, *The lexicon*, Cambridge University Press, Cambridge.
24. Ragauskienė, R. 2013, 'Kalbinė padėtis Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (iki XVI a. vid.): interpretacijos istoriografijoje', *Lituanistica*, vol. 59, no. 3, pp. 139–157.
25. Šarić, L. 2003, 'Prepositional categories and prototypes: Contrasting some Russian, Slovenian, Croatian and Polish examples', *Jezikoslovlje*, vol. 4, no. 2, pp. 187–204, available at: <https://hrcak.srce.hr/31321> (accessed 5 March 2026).
26. Saussure, F. de 1916, *Cours de linguistique générale*, Payot.
27. Smetonienė, A. 2015, *Lietuvių kalbos priesaginiai veiksmažodžiai slavizmai ir hibridai (XVI–XVII a. LDK tekstuose)* [daktaro disertacija], Vytauto Didžiojo universitetas.
28. Smoczyński, W. 2007, *Słownik etymologiczny języka litewskiego*, Vilniaus universiteto leidykla, Vilnius.
29. Stasiūnaitė, I. 2018, 'On the motivated polysemy of the Lithuanian ŽEMIAU “below”', *Studies about Languages / Kalbų studijos*, no. 32, pp. 5–20, doi:10.5755/j01.sal.32.0.19290.
30. Šukys, J. 1998, *Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartosena ir normos*, Šviesa.

31. Tyler, A. & Evans, V. 2001, 'Reconsidering prepositional polysemy networks: The case of over', *Language*, vol. 77, no. 4, pp. 724–765.
32. Tyler, A. & Evans, V. 2001, 'Reconsidering prepositional polysemy networks: The case of over', *Language*, vol. 77, no. 4, pp. 724–765, doi:10.1353/lan.2001.0250.
33. Utkā, A. 2009, *Dažniniš rašytinės lietuvių kalbos žodynas: 1 milijono žodžių morfologiškai anotuoto teksto pagrindu*, Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
34. Vaicekauskienė, L. 2013, 'Skolos bijosi – turtų nepadarysi: Leksikos skolinimosi poreikiai ir polinkiai 1991–2013 m. rašytiniuose tekstuose', *Taikomoji kalbotyra*, vol. 3, pp. 1–33.
35. Zinkevičius, Z. 1987, *Lietuvių kalbos istorija: Iki pirmųjų raštų*, Mokslo, Vilnius.
36. Zinkevičius, Z. 1988, *Lietuvių kalbos istorija: Senųjų raštų kalba*, Mokslo ir enciklopedijų leidykla, Vilnius.
37. Žilinskaitė, E. 2010, *Vietos raiška Mikalojaus Daukšos Postilėje: postpoziciniai vietininkai ir jų funkciniai ekvivalentai* [daktaro disertacija], Vilniaus universitetas.

7. Summary

Matter and pattern borrowings in Chyliński's New Testament translation

This master's thesis examines matter and pattern borrowings in Samuel Bogusław Chyliński's mid-17th-century Lithuanian New Testament translation. It combines a systematic inventory of contact-conditioned vocabulary with a focused semantic case study of the preposition *ant* and its polysemy. The empirical basis of the research is a close analysis of three books: the Gospel of Matthew, the Epistle to the Romans, and the Revelation to John. The exceptionally high frequency of *ant*, and its status as the most common preposition in the text, motivates a principled inquiry into whether the observed distribution reflects internally motivated semantic extension or, rather, contact-induced functional reallocation linked to translation practices and bilingual competence. Methodologically, the thesis integrates contact-linguistic classification with historical lexicology and cognitive semantics. Candidate borrowings are checked against lexicographic and etymological sources, differentiated into loanwords and calques, and grouped by semantic domains to enable both quantitative and qualitative interpretation. The assessment of model-text pressure relies on systematic comparison with parallel traditions, especially the Polish *Gdańsk Bible* and the *Dutch Statenvertaling*. In the semantic part, *ant* is described as a radial network anchored in a prototypical spatial configuration (contact on a surface) and extended into non-spatial domains through motivated re-profiling. The analysis applies principled criteria for distinguishing contextual variation from encoded senses and pays particular attention to possible overlap and contamination between Polish *na* and *nad* patterns in the Lithuanian translation. Overall, the study provides an explicitly argued and methodologically transparent account of borrowings and structural replications in the selected books of Chyliński's New Testament, clarifies the interaction between translation strategy and contact-driven change, and contributes to the description of early Lithuanian written language by modelling the polysemous structure of *ant* in a historically and linguistically grounded manner.

8. Priedai

8.1. Chylinskio Naujojo Testamento trijų knygų analizės rezultatai.

Žodis	Viet a	Kalbos dalis	Dabartinės lietuvių kalbos atitikmuo	Semantinis laukas	Skolinimo si tipas	Kalba donorė	Žodis/konstrukci ja kalboje donorėje
Dūma	Mt 1.20	Daiktavardi s	mintis	Pažinimas	Skolinys	Rusėnų	дума
Anjelas	Mt 1.20	Daiktavardi s	angelas	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Rusėnų	ангелъ
Griekas	Mt 1.21	Daiktavardi s	nuodėmė	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Rusėnų	грех
apslowyti	Mt 1.19	Veiksmažod is	pažeminti	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Lenkų	Oślawić
newalia	Mt 1.17	Daiktavardi s	nelaisvė	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Lenkų	Niewola
išguldžius	Mt 1.23	Daiktavardi s	išverstas	Kalba ir kalbėjimas	Kalkė	Lenkų	Wyłożony
Pasikloniot	Mt 2.2	Veiksmažod is	nusilenkti	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Lenkų	pokłonić się
Čėsas	Mt 2.7	Daiktavardi s	laikas	Laikas	Skolinys	Rusėnų	часъ
Skarbas	Mt 2.11	Daiktavardi s	lobis	Nuosavybė	Skolinys	Lenkų	skarb
Kodylas	Mt 2.11	Daiktavardi s	smilkalai	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Rusėnų	кадзіла
Mirrha	Mt 2.11	Daiktavardi s	mira	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Lenkų	mirra
Paterot	Mt 5.13	Veiksmažod is	prarasti	Nuosavybė	Skolinys	Rusėnų	потэрыць
rubežius	Mt 2.16	Daiktavardi s	siena	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Rusėnų	рубеж
pasitiešyt	Mt 5.25	Veiksmažod is	Paguosti	Emocijos ir vertybės	Skolinys	Lenkų	pocieszyć
dūšia	Mt 16.2 6	Daiktavardi s	siela	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Rusėnų	душа
pakutavoti	Mt 3.2	Veiksmažod is	atgailauti	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Lenkų	pokutować
Gatavoti	Mt 3.3	Veiksmažod is	ruošti	Pagrindiniai veiksmai ir technologij os	Skolinys	Lenkų	gotować
welbludas	Mt 3.4	Daiktavardi s	kupranugaris	Gyvūnai	Skolinys	Rusėnų	верблюд

dūmoti	Mt 3.9	Veiksmažodis	mąstyti	Pažinimas	Skolinys	Rusėnų	думати
pakūta	Mt 3.11	Daiktavardis	atgaila	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Lenkų	Pokuta
apkrikštyti	Mt 3.14	Veiksmažodis	pakrikštyti	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Rusėnų	кръстити
man pasidabojo	Mt 3.17	Veiksmažodis	man patiko	Emocijos ir vertybės	skolinys	Lenkų	Podobał mi się
Bažnyčia	Mt 4.23	Daiktavardis	bažnyčia	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Rusėnų	божница
Svietas	Mt 5.14	Daiktavardis	pasaulis	Fizinis pasaulis	Skolinys	Rusėnų	свет
Ponas	Mt 4.10	Daiktavardis	ponas	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Lenkų	pan
Apsėstas	Mt 4.24	Būdvardis	apsėstas	Religija ir tikėjimas	Kalkė	Lotynų / olandų	Bezeten/Obsessus
Pašlavintas	Mt 5.3	Daiktavardis	išgarsintas	Religija ir tikėjimas	Kalkė	Lenkų	poślawiony
Ubagas	Mt 5.3	Daiktavardis	vargšas žmogus	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Lenkų	убог
smutyti	Mt 5.4	Veiksmažodis	liūdėti	Emocijos ir vertybės	Skolinys	rusėnų	смутити
čystas	Mt 5.8	Būdvardis	švarus	Juslinis suvokimas	Skolinys	Rusėnų	чысты
pakajus	Mt 5.9	Daiktavardis	taika	Emocijos ir vertybės	Skolinys	Lenkų	pokój
Lichtorius	Mt 5.15	Daiktavardis	žvakidė	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Lenkų	lichtarz
Sūdas (indas)	Mt 5.15	Daiktavardis	indas	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	Skolinys	Rusėnų	судь
Zokonas	Mt 5.17	Daiktavardis	įstatymas	Teisė	Skolinys	Rusėnų	законъ
liš	Mt 5.18	Dalelytė	tik	Įvairūs funkciniai žodžiai	Skolinys	Rusėnų	лиш
Užtiesą	Mt 5.18	Daiktavardis	Iš tiesų	Erdviniai santykiai	Kalkė	Lenkų	zaprawdę
išrišti	Mt 5.19	Veiksmažodis	atleisti	Religija ir tikėjimas	Kalkė	Lenkų	rozwiązać (grzechy)
Durnius	Mt 5.22	Daiktavardis	kvailys	Emocijos ir vertybės	Skolinys	Rusėnų	дурень
afieravoti	Mt 5.23	Veiksmažodis	aukoti	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Lenkų	ofiarować
Sūdas (teismas)	Mt 5.22	Daiktavardis	teismas	Teisė	Skolinys	Rusėnų	судь
Baltagalva	Mt 5.28	Daiktavardis	moteris	Giminystė	Kalkė	Lenkų	białogłowa
dasileisti	Mt 5.25	Veiksmažodis	sutikti	Socialiniai ir politiniai santykiai	Kalkė	Lenkų	dopusćić się

nečystata	Mt 5.28	Daiktavardis	nešvarumas	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Rusėnų	нечистота
pekla	Mt 5.22	Daiktavardis	pragaras	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Rusėnų	пекло
Gromata apleidimo	Mt. 5.21	Daiktavardis	Ištuokos raštas	Teisė	Skolinys	Rusėnų	грамота отпускная
cudzalazyti	Mt 5.32	Veiksmažodis	svetimauti	Kūnas	Skolinys	Lenkų	cudzołożyć
Prisiega	Mt 5.33	Daiktavardis	priesaika	Teisė	Skolinys	Rusėnų	присяга
prisiegą užlaikyti	Mt 5.33	Veiksmažodis	laikytis priesaikos	Teisė	Kalkė	Olandų	eden houden
Ziednu būdu	Mt 5.34	Būdvardis	jokių būdu	Pažinimas	Kalkė	Lenkų	żadnym sposobem
Prowa	Mt 5.40	Daiktavardis	teisė	Teisė	Skolinys	Lenkų	prawo
jupa	Mt 5.40	Daiktavardis	švarkas	Apranga ir kūno priežiūra	Skolinys	Lenkų	jupa
mylia	Mt 5.41	Daiktavardis	mylia (atstumo vienetą)	Kiekis	Skolinys	Lenkų	mila
neprietelius	Mt 5.44	Daiktavardis	priešas	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Rusėnų	неприятель
gvoltą daryti	Mt 5.44	Veiksmažodis	skriausti	Emocijos ir vertybės	skolinys	Lenkų	gwałt czynić
Muitas	Mt 5.46	Daiktavardis	muitas	Nuosavybė	Skolinys	Rusėnų	мито
Pulkas	Mt. 8.30	Daiktavardis	pulkas	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Rusėnų	пѣлкѣ
jalmužna	Mt 6.2	Daiktavardis	išmalda	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Lenkų	jałmużna
Trūbyti	Mt 6.2	Veiksmažodis	pūsti trimitą	Kalba ir kalbėjimas	Skolinys	Rusėnų	трубити
atpetoti	Mt 6.4	Veiksmažodis	atlyginti	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Rusėnų	одпетовать
lubiti	Mt 6.5	Veiksmažodis	mėgti	Emocijos ir vertybės	Skolinys	Lenkų	łubić
kamara	Mt 6.6	Daiktavardis	kambarys	Namai	Skolinys	Lenkų	komora
(pakalbos) neužgyvoti	Mt 6.7	Veiksmažodis	nevertot	Kalba ir kalbėjimas	Skolinys	Lenkų	używać
Pahonis	Mt 6.7	Daiktavardis	pagonis	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Rusėnų	погань
Sūdyti	Mt 7.1	Veiksmažodis	teisti	Teisė	Skolinys	Rusėnų	судить
miera	Mt 7.2	Daiktavardis	matas	Juslinis suvokimas	Skolinys	Rusėnų	мера
mieruoti	Mt 7.2	Veiksmažodis	matuoti	Kiekis	skolinys	Rusėnų	мера

daboti	Mt 7.3	Veiksmažodis	saugoti	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	Skolinys	Lenkų	dbać
balkis	Mt 7.5	Daiktavardis	sija	Namai	Skolinys	Vokiečių	Balken
fašyvas	Mt 7.15	Būdvardis	klaidingas	Emocijos ir vertybės	Skolinys	Lenkų	fałszywy
Nekožnas	Mt 7.21	Būdvardis	ne kiekvienas	Kiekis	Skolinys	Rusėnų	некождый
Atstoti	Mt 7.23	Veiksmažodis	pakeisti	Socialiniai ir politiniai santykiai	Kalkė	Lenkų	Odstąpić
Kožnas	Mt 7.24	Būdvardis	kiekvienas	Kiekis	Skolinys	Rusėnų	кожны
pabūdavoti	Mt 7.24	Veiksmažodis	statyti	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	Skolinys	Lenkų	Pobudować
dasilytėti	Mt 8.3	Veiksmažodis	paliesti	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	Kalkė	Lenkų	dotykać się
apčystyti	Mt 8.3	Veiksmažodis	apvalyti	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	Skolinys	Rusėnų	очистити
šimtininkas	Mt 8.5	Daiktavardis	šimtininkas	Karyba ir medžioklė	Kalkė	Lenkų	setnik
mūčintis	Mt 8.6	Veiksmažodis	kentėti	Kūnas	Skolinys	Rusėnų	мучиться
žalnierius	Mt 8.9	Daiktavardis	karys	Karyba ir medžioklė	Skolinys	Lenkų	żołnierz
diwitis	Mt 8.10	Veiksmažodis	stebėtis	Emocijos ir vertybės	Skolinys	Rusėnų	дивиться
wiera	Mt 8.10	Daiktavardis	tikėjimas	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Rusėnų	вяра
nekuris	Mt 8.19	Įvardis	kai kuris	Įvairūs funkciniai žodžiai	Kalkė	Lenkų	niektóry
daleisti	Mt 8.21	Veiksmažodis	leisti	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	Skolinys	Lenkų	dopusić
pakasti tėvą savo	Mt 8.21	Veiksmažodis	palaidoti savo tėvą	Religija ir tikėjimas	Kalkė	Lenkų	pogrzebać ojca swojego
grabas	Mt 8.22	Daiktavardis	karstas	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Rusėnų	гроб
rubežius	Mt 8.34	Daiktavardis	siena	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Rusėnų	рубеж
bliužnyti	Mt 9.4	Veiksmažodis	piktžodžiauti	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Lenkų	bluźnić
dūma	Mt 9.4	Daiktavardis	mintis	Pažinimas	Skolinys	Rusėnų	дума

macis	Mt 9.9	Daiktavardis	jėga	Kūnas	Skolinys	Lenkų	мощ
griešnykas	Mt 9.10	Daiktavardis	nuodėmininkas	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Rusėnų	грешникъ
liekorius	Mt 9.12	Daiktavardis	gydytojas	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Rusėnų	лекаръ
mielaširdystė	Mt 9.13	Daiktavardis	gailestingumas	Emocijos ir vertybės	Skolinys	Lenkų	miłosierdzie
Malženstva	Mt 9.15	Daiktavardis	santuoka	Giminystė	Skolinys	Lenkų	małżeństwo
Svodba	Mt 9.15	Daiktavardis	vestuvės	Giminystė	Skolinys	Rusėnų	свадьба
Svotas	Mt 9.15	Daiktavardis	svotas	Giminystė	Skolinys	Rusėnų	свать
jaunas vynas	Mt 9.17	Daiktavardis	jaunas vynas	Maistas ir gėrimai	Kalkė	Lenkų	młode wino
skamarokas	Mt 9.23	Daiktavardis	klajojantis muzikantas	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Rusėnų	скоморохъ
Evangelija	Mt 9.35	Daiktavardis	Evangelija	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Lenkų	Ewangelia
atvadinti	Mt 10.1	Veiksmažodis	pašaukti	Kalba ir kalbėjimas	Kalkė	Lenkų	odwolywac
zdrodyti	Mt 10.8	Veiksmažodis	išduoti	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Lenkų	zdradzić
čerėslas	Mt 10.9	Daiktavardis	pinigų maišas	Nuosavybė	Skolinys	Rusėnų	чэрэсла
mašna	Mt 10.10	Daiktavardis	maža piniginė	Nuosavybė	Skolinys	Lenkų	moszna
karmonas	Mt 10.10	Daiktavardis	kišenė	Apranga ir kūno priežiūra	Skolinys	Rusėnų	карман
storasta	Mt 10.18	Daiktavardis	apskrities valdytojas	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Lenkų	starosta
hadynia	Mt 10.19	Daiktavardis	valanda	Laikas	Skolinys	Rusėnų	гадзіна
užlaikytas	Mt 10.22	Būdvardis	sulaikytas	Socialiniai ir politiniai santykiai	Kalkė	Lenkų	zatrzymany
namininkas	Mt 10.25	Daiktavardis	namų ūkio narys	Namai	Kalkė	Lenkų	domownik
žadnas	Mt 10.29	Būdvardis	godus	Emocijos ir vertybės	Skolinys	Rusėnų	жадный
imti apčystijimą	Mt 11.5	Veiksmažodis	gauti apvalymą	Religija ir tikėjimas	skolinys	Lenkų	wziąć oczyszczenie
prigatavoti	Mt 11.10	Veiksmažodis	paruošti	Pagrindiniai veiksmai ir	Skolinys	Rusėnų	готовать

				technologijos			
taworyščius	Mt 11.16	Daiktavardis	bendražygis	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Lenkų	towarysz
smutnas	Mt 11.17	Būdvardis	liūdnas	Emocijos ir vertybės	Skolinys	Rusėnų	смутны
rugoti	Mt 11.21	Veiksmažodis	barti	Emocijos ir vertybės	Skolinys	Rusėnų	ругати
Subata	Mt 12.1	Daiktavardis	šabas	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Rusėnų	суббота
aŭiera	Mt 12.7	Daiktavardis	auka	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Lenkų	ofiara
nedalaužti	Mt 12.20	Veiksmažodis	neperlūžti iki galo	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	Kalkė	Lenkų	dołamać
neapsistos	Mt 12.25	Veiksmažodis	išsilaikyti	Kūnas	Kalkė	Lenkų	nie ostoi się
didžuvė	Mt 12.40	Daiktavardis	didelė žuvis	Gyvūnai	Kalkė	Lenkų	wieloryba
niekurie grūdai	Mt 13.4	Būdvardis	kai kurios sėklos	Įvairūs funkciniai žodžiai	Kalkė	Lenkų	niektóre ziarna
kukalai	Mt 13.25	Daiktavardis	piktžolės	Žemdirbystė ir augalija	Skolinys	Rusėnų	кукаль
garstyčia	Mt 13.31	Daiktavardis	garstyčia	Žemdirbystė ir augalija	Skolinys	Rusėnų	горчица
Perlas	Mt 13.45	Daiktavardis	perlas	Fizinis pasaulis	Skolinys	Lenkų	perła
newadas	Mt 13.47	Daiktavardis	žvejybinis tinklas	Karyba ir medžioklė	Skolinys	Rusėnų	неводъ
Gaspadorius	Mt 13.52	Daiktavardis	šeimininkas	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Rusėnų	гаспадар
pasidaboti	Mt 14.6	Veiksmažodis	patikti	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	Skolinys	Lenkų	podobać się
priprovyti	Mt 14.8	Veiksmažodis	paskatinti	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	Skolinys	Rusėnų	припровити
užsismūtyti	Mt 14.9	Veiksmažodis	nuliūsti	Emocijos ir vertybės	Skolinys	Rusėnų	смуціць

pūsta	Mt 14.1 5	Daiktavardi s	tuščia	Fizinis pasaulis	Skolinys	Lenkų	pusta
karbas	Mt 14.2 0	Daiktavardi s	krepsys	Pagrindiniai veiksmai ir technologij os	Skolinys	lenkų	korb
nebespėčnys tė	Mt 14.1 8	Daiktavardi s	pavojus	Emocijos ir vertybės	Skolinys	Lenkų	niebezpieczność
piktai turėtis	Mt 14.3 5	veiksmažodi s	būti priešiška nusiteikusiam	Emocijos ir vertybės	Kalkė	Lenkų	źle się mieć ku komuś
peržengti įsakymą	Mt 15.2	veiksmažodi s	peržengti įsakymą	Religija ir tikėjimas	Kalkė	Lenkų	przestąpić przykazanie
šėnavoti	Mt 15.4	Veiksmažod is	gerbti	Emocijos ir vertybės	Skolinys	Lenkų	szanować
smertis	Mt 15.4	Daiktavardi s	mirtis	Kūnas	Skolinys	Rusėnų	смерть
prilyginima s	Mt 15.1 5	Daiktavardi s	palyginimas	Religija ir tikėjimas	Kalkė	Lenkų	przyrównanie
atprowyti	Mt 15.3 2	Veiksmažod is	išsiųsti	Judėjimas	Skolinys	Lenkų	odprawic
astanka	Mt 16.1 0	Daiktavardi s	likučiai	Maistas ir gėrimai	Skolinys	Rusėnų	останки
peklos broma	Mt 16.1 8	Daiktavardi s	pragaro vartai	Religija ir tikėjimas	skolinys	Lenkų	brama piekielna
kryžius	Mt 16.2 4	Daiktavardi s	kryžius	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Lenkų	krzyż
nutrotyti	Mt 16.2 0	Veiksmažod is	prarasti	Nuosavybė	Skolinys	Rusėnų	траціць
apričnei	Mt 17.1	Prieveiksmi s	atskirai	Erdviniai santykiai	Skolinys	Rusėnų	опрічне
nuometas	Mt 17.4	Daiktavardi s	moters galvos apdangalas; nuometas	Apranga ir kūno priežiūra	Skolinys	Rusėnų	наметъ
čėtra	Mt 17.4	Būdvardis	palapinė	Namai	Skolinys	Rusėnų	шацёр
perwertna	Mt 17.1 7	Būdvardis	iškrypusi	Emocijos ir vertybės	Skolinys	lenkų	Przewrotna
newiera	Mt 17.1 7	Daiktavardi s	netikėjimas	Religija ir tikėjimas	Skolinys	lenkų	niewiara
nepadabna	Mt 17.2 0	Būdvardis	neįmanomas	Pažinimas	Skolinys	lenkų	niepodobna

walnas	Mt 17.2 6	Būdvardis	laisvas	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	lenkų	wolny
stateris	Mt 17.2 7	Daiktavardi s	stateris	Pagrindiniai veiksmai ir technologij os	Skolinys	lotynų	stater
akmuo melynčios	Mt 18.6	daiktavardis	girnapsė	Pagrindiniai veiksmai ir technologij os	Kalkė	rusėnų	камень мельницы
tropytis	Mt 18.1 3	Veiksmažod is	nuklysti	Judėjimas	Skolinys	lenkų	trafić się
pazyskojei	Mt 18.1 5	Veiksmažod is	susigražinti	Nuosavybė	Skolinys	lenkų	pozyskać
neklausotave	Mt 18.1 6	veiksmažodi s	neklausotavęs	Juslinis suvokimas	Kalkė	lenkų	nie usłucha ciebie
rokotis	Mt 18.2 3	Veiksmažod is	suvesti sąskaitas	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	lenkų	rachować się
kaltas	Mt 18.2 4	Būdvardis	skolingas	Pagrindiniai veiksmai ir technologij os	Kalkė	lenkų / olandų	winien/schuldig
mūčytojas	Mt 18.3 4	Daiktavardi s	kankintojas	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	rusėnų	мучитель
kotas	Mt 18.3 4	Daiktavardi s	budelis	Teisė	Skolinys	lenkų	kat
Razvadas	Mt 19.7	Daiktavardi s	skyrybos	Teisė	Skolinys	lenkų	rozwód
cudzalažnystė	Mt 19.9	Daiktavardi s	svetimavimas	Giminystė	Skolinys	lenkų	cudzołożność
nesiženyti	Mt 19.1 0	Veiksmažod is	nesituoti	Giminystė	Skolinys	rusėnų	неженитя
sprowa	Mt 19.1 0	Daiktavardi s	reikalas	Erdviniai santykiai	Skolinys	lenkų	sprawa
apipiaustytas	Mt 19.1 2	Būdvardis	apipjaustytas	Religija ir tikėjimas	Kalkė	lenkų	obrzezany
žywatas (skrandis)	Mt 19.1 2	Daiktavardi s	pilvas	Kūnas	Skolinys	rusėnų	живот
duoti pakajų	Mt 19.1 4	veiksmažodi s	palikti ramybėje	Religija ir tikėjimas	Skolinys	lenkų	pokój (dać pokój)
vinyčia	Mt 20.1	Daiktavardi s	vynuogynas	Žemdirbystė ir augalija	Skolinys	lenkų	winnica

grašis	Mt 20.2	Daiktavardis	grašis	Nuosavybė	Skolinys	lenkų	grosz
kryvda	Mt 20.13	Daiktavardis	skriauda	Teisė	Skolinys	rusėnų	кривда
asabnei	Mt 20.17	Prieveiksmis	atskirai	Erdviniai santykiai	Skolinys	lenkų	osobno
padywiti	Mt 20.24	Veiksmažodis	piktintis	Pažinimas	Skolinys	rusėnų	дивитися
razbainykas	Mt 21.13	Daiktavardis	plėšikas	Teisė	Skolinys	rusėnų	розбойник
mokyti rašte	Mt 21.15	daiktavardis	Rašto žinovai	Pažinimas	Kalkė	lenkų	uczemi w Piśmie
mislyti	Mt 21.25	Veiksmažodis	mąstyti	Pažinimas	Skolinys	rusėnų	мыслиць
budaunyikai	Mt 21.42	Daiktavardis	statybininkai	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	Skolinys	lenkų	budownicy
diwna	Mt 21.42	Būdvardis	nuostabus	Emocijos ir vertybės	Skolinys	rusėnų	дивный
swodzba	Mt 22.2	Daiktavardis	vestuvės	Giminystė	Skolinys	lenkų	swadźba
gatawas	Mt 22.4	Būdvardis	pasirengęs	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	Skolinys	rusėnų	готовъ
asaba	Mt 22.16	Daiktavardis	asmuo	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	lenkų	osoba
abrozas	Mt 22.20	Daiktavardis	šventasis paveikslas	Religija ir tikėjimas	Skolinys	lenkų	obraz
ant galo	Mt 22.27	Prieveiksmis	pagaliau	Erdviniai santykiai	Kalkė	lenkų	na końcu
ciesorius	Mt 22.21	Daiktavardis	Cezaris	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	rusėnų	цесарь
padalka	Mt 23.5	Daiktavardis	drabužio kraštas	Apranga ir kūno priežiūra	Skolinys	rusėnų	подолок
viečiaras	Mt 23.6	Daiktavardis	vakarienė	Laikas	Skolinys	lenkų	wieczera
dalaisti	Mt 23.13	Veiksmažodis	leisti	Teisė	Kalkė	lenkų	dopuszc

menta	Mt 23.2 3	Daiktavardi s	mėta	Laikas	Skolinys	lenkų	mięta
kapris	Mt 23.2 3	Daiktavardi s	krapas	Maistas ir gėrimai	Skolinys	lenkų	koper
kminas	Mt 23.2 3	Daiktavardi s	kmynas	Karyba ir medžioklė	Skolinys	lenkų	kmin, kminek
kubkas	Mt 23.2 5	Daiktavardi s	puodelis	Maistas ir gėrimai	Skolinys	lenkų	kubek
bliūdas	Mt 23.2 5	Daiktavardi s	dubuo	Maistas ir gėrimai	Skolinys	rusėnų	блюдо
nemiernuma s	Mt 23.2 5	Daiktavardi s	nesusilaikym as	Emocijos ir vertybės	skolinys	lenkų	niemierny
magila	Mt 23.2 9	Daiktavardi s	kapo kauburys	Namai	Skolinys	lenkų	mogiła
prėdkas	Mt 23.3 0	Daiktavardi s	protėvis	Giminystė	Skolinys	lenkų	предок
nukryžiovoti	Mt 23.3 4	Veiksmažod is	nukryžiuoti	Religija ir tikėjimas	skolinys	lenkų	ukrzyżować
musia būt	Mt 24.6	Veiksmažod is	turi būti	Įvairūs funkciniai žodžiai	skolinys	lenkų	musi być
būdavonė	Mt 24.1	Daiktavardi s	statyba	Pagrindiniai veiksmai ir technologij os	Skolinys	lenkų	budowanie
wayna	Mt 24.6	Daiktavardi s	karas	Karyba ir medžioklė	Skolinys	lenkų	wojna
triūba	Mt 24.3 1	Daiktavardi s	trimitas	Kalba ir kalbėjimas	Skolinys	rusėnų	truba
karoblis	Mt 24.3 8	Daiktavardi s	laivas	Judėjimas	Skolinys	rusėnų	корабль
Panna	Mt 25.1	Daiktavardi s	mergelė	Giminystė	Skolinys	lenkų	panna
durnas	Mt 25.2	Būdvardis	kvailas	Pažinimas	Skolinys	rusėnų	durny
wiernas	Mt 25.2 1	Būdvardis	ištikimas	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	lenkų	wierny
handlawoti	Mt 25.2 7	Veiksmažod is	prekiauti	Nuosavybė	Skolinys	lenkų	handlować
lichwa	Mt 25.2 7	Daiktavardi s	palūkanos	Nuosavybė	Skolinys	lenkų	lichwa

welika	Mt 26.2	Daiktavardis	Velykos	Religija ir tikėjimas	Skolinys	rusėnų	вялік (дзень)
zdroda	Mt 26.4	Daiktavardis	išdavystė	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	lenkų	zdrada
alabostras	Mt 26.7	Daiktavardis	alabastrinis indas	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	Skolinys	Graikų	alabastron
mostis	Mt 26.7	Daiktavardis	tepalas	Kūnas	Skolinys	lenkų	maść
patrotyti	Mt 26.8	Veiksmažodis	iššvaistyti	Nuosavybė	Skolinys	rusėnų	потратити
pagrebas	Mt 26.12	Daiktavardis	laidotuvės	Kūnas	Skolinys	rusėnų	pogreb
pometka	Mt 26.13	Daiktavardis	atminimas	Pažinimas	Skolinys	lenkų	pamiętka
prieskienės	Mt 26.17	Daiktavardis	Neraugintos duonos šventė	Religija ir tikėjimas	kalkė	lenkų	przaśniki
kielichas	Mt 26.39	Daiktavardis	taurė	Maistas ir gėrimai	Skolinys	lenkų	kielich
služebnikė	Mt 26.69	Daiktavardis	tarnaitė	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	lenkų	slużebnik
storosta	Mt 27.2	Daiktavardis	valdytojas	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	rusėnų	староста
žalnierius	Mt 27.27	Daiktavardis	kareivis	Karyba ir medžioklė	Skolinys	lenkų	żołnierz
purpuros ploščiai	Mt 27.29	daiktavardis	purpurinis apsiaustas	Apranga ir kūno priežiūra	Skolinys	lenkų	purpurowy płaszcz
uksusas	Mt 27.34	Daiktavardis	actas	Maistas ir gėrimai	Skolinys	rusėnų	уксус
piktadėjai	Mt 27.44	Daiktavardis	piktadariai	Teisė	Kalkė	lenkų	złodziej
tresėti	Mt 27.51	Veiksmažodis	drebtėti	Judėjimas	Skolinys	lenkų	trzęsieć
bagotas	Mt 27.57	Būdvardis	turtingas	Nuosavybė	Skolinys	rusėnų	богатый
užpečetyti	Mt 27.66	Veiksmažodis	užantspauduoti	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	Skolinys	rusėnų	запечатать
Nedelia	Mt 28.1	Daiktavardis	sekmadienis, pirmoji	Laikas	Skolinys	rusėnų	недѣля

			savaitės diena				
loska	Rom 1.5	Daiktavardi s	malonė	Religija ir tikėjimas	skolinys	lenkų	łaska
pakajus	Rom 1.7	Daiktavardi s	taika	Emocijos ir vertybės	skolinys	lenkų	pokój
dekawoju	Rom 1.8	Veiksmažod is	dėkoti	Emocijos ir vertybės	skolinys	rusėnų	дяковати
swiedkas	Rom 1.9	Daiktavardi s	liudytojas	Teisė	skolinys	lenkų	świadek
macia	Rom 1.16	Daiktavardi s	galybė	Erdviniai santykiai	skolinys	lenkų	moc
nezbažnystė	Rom 1.18	Daiktavardi s	bedievytė	Religija ir tikėjimas	Skolinys	lenkų	niezbożność
neperjednoti	Rom 1.31	Veiksmažod is	nesutaikyti	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	lenkų	nieprzejednać
bakalorius	Rom 2.20	Daiktavardi s	mokytojas	Pažinimas	skolinys	lenkų	bakalarz
školavoti	Rom 3.8	Veiksmažod is	šmeižti	Pažinimas	skolinys	lenkų	szkalować
paskaityti grieką	Rom 4.7	Veiksmažod is	skaityti nuodėmę	Religija ir tikėjimas	kalkė	lenkų	poczytać grzech
pečetis	Rom 4.11	Daiktavardi s	antspaudas	Teisė	skolinys	rusėnų	печать
nodieja	Rom 4.18	Daiktavardi s	nuodėmė	Religija ir tikėjimas	skolinys	lenkų	nadzieja
ledwa	Rom 5.7	dalelytė	tik	Įvairūs funkciniai žodžiai	skolinys	lenkų	ledwo
smertelnas kūnas	Rom 6.12	būdvardis	mirtingas kūnas	Kūnas	skolinys	lenkų	śmiertelny
nepadabna	Rom 8.3	Būdvardis	nepanaši	Teisė	skolinys	rusėnų	неподобно
pačėdyti	Rom 8.32	Veiksmažod is	pagailėti	Emocijos ir vertybės	skolinys	rusėnų	пащадити
žyčyčia	Rom 9.3	Veiksmažod is	linkėčiau	Pažinimas	skolinys	lenkų	życzyć
služba	Rom 9.4	Daiktavardi s	tarnyba	Religija ir tikėjimas	skolinys	lenkų	służba
wieźlivystė	Rom 9.21	Daiktavardi s	garbė	Emocijos ir vertybės	skolinys	rusėnų	вежливость
żyčlyvastis	Rom 10.1	Daiktavardi s	palankumas	Emocijos ir vertybės	skolinys	lenkų	życzliwość
įciepti	Rom 10.2 3	Veiksmažod is	įskiepyti	Įvairūs funkciniai žodžiai	Skolinys	lenkų	wszczepić
uččivostis	Rom 12.1 0	Daiktavardi s	garbingumas	Emocijos ir vertybės	Skolinys	lenkų	uczciwość
Nepamstikit ės sau	Rom 12.1 9	veiksmažodi s	nesikeršykite patys	Pagrindiniai veiksmas ir technologij os	Skolinys	lenkų	nie mścić się

pastanawimas	Rom 13.2	Daiktavardis	nustatymas	Teisė	Skolinys	lenkų	postanowienie
patiecha	Rom 15.3	Daiktavardis	paguoda	Emocijos ir vertybės	skolinys	lenkų	pociecha
fundamentas	Rom 15.20	Daiktavardis	pamatas	Juslinis suvokimas	skolinys	lotynų	fundamentum
paliecawoju	Rom 16.1	Veiksmažodis	rekomenduojau	Kalba ir kalbėjimas	Skolinys	lenkų	polecam
kaip priguli	Rom 16.2	veiksmažodis	kaip dera	Įvairūs funkciniai žodžiai	kalkė	lenkų	jak przyleży
procawoti	Rom 16.6	Veiksmažodis	triūsti	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	skolinys	lenkų	pracować
užlaikyti	Rev 1.3	Veiksmažodis	išlaikyti	Teisė	Kalkė	Lenkų	zachować
lichtorius	Rev 1.12	Daiktavardis	žvakidė	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Lenkų	lichtarz
pečius	Rev 1.15	Daiktavardis	krošnis	Namai	Skolinys	rusėnų	печь
pekla	Rev 1.18	Daiktavardis	pragaras	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Lenkų	piekło
datirti	Rev 2.2	Veiksmažodis	patirti	Teisė	kalkė	Lenkų	doświadczyć
Šėtonas	Rev 2.9	Daiktavardis	šėtonas	Religija ir tikėjimas	Skolinys	lenkų	szatan
mosiądz	Rev 2.18	Daiktavardis	žalvaris	Fizinis pasaulis	Skolinys	Lenkų	mosiądz
atstanka	Rev 3.1	Daiktavardis	liekana	Kiekis	Skolinys	rusėnų	останокъ
mostis	Rev 3.18	Daiktavardis	tepalas	Kūnas	Skolinys	rusėnų	масть
tęcza	Rev 4.3	Daiktavardis	vaivorykštė	Fizinis pasaulis	Skolinys	Lenkų	tęcza
lawas	Rev 4.7	Daiktavardis	lionas	Gyvūnai	skolinys	Lenkų	lew
pečėtymis	Rev 5.2	Daiktavardis	antspaudas	Teisė	skolinys	rusėnų	печать
horpa	Rev 5.8	Daiktavardis	arfa	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	Skolinys	rusėnų	гарфа
plamė	Rev 5.9	Daiktavardis	gentis	Giminystė	Skolinys	Lenkų	plemię
dekudarymas	Rev 5.12	Daiktavardis	dėkojimas	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Lenkų	dziękczynienie
šola	Rev 6.5	Daiktavardis	svarstyklių lėkštė	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Vokiečių	Schale
mierka	Rev 6.6	Daiktavardis	saikas	Kiekis	Skolinys	Lenkų	miarka
žėdnas	Rev 7.2	Būdvardis	nei vienas	Kiekis	Skolinys	Lenkų	żadny

čiasis	Rev 7.13	Daiktavardis	garbė	Kiekis	Skolinys	rusėnų	честь
pasigatowoti	Rev 8.6	Veiksmažodis	pasirengti	Laikas	Skolinys	Lenkų	gotować się
akrūtas	Rev 8.9	Daiktavardis	laivas	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	Skolinys	rusėnų	окруть
iškadyti	Rev 8.4	Veiksmažodis	sugadinti	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	Skolinys	Lenkų	szkodzić
kurwinistė	Rev 9.21	Daiktavardis	ištvirtimas	Emocijos ir vertybės	Skolinys	Lenkų	kurwa
pilorius	Rev 9.1	Daiktavardis	kolona	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	Skolinys	Lenkų	filar
nukryžiuoti	Rev 11.8	Veiksmažodis	nukryžiuoti	Religija ir tikėjimas	Skolinys	Lenkų	ukrzyżować
smakas	Rev 12.4	Daiktavardis	slibinas	Gyvūnai	Skolinys	Lenkų	smok
desėtkas	Rev 13.1	Daiktavardis	dešimtinė	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Rusėnų	десятка
rona	Rev 13.3	Daiktavardis	žaizda	Kūnas	Skolinys	Lenkų	rana
rona	Rev 13.3	Daiktavardis	žaizda	Kūnas	Skolinys	Lenkų	rana
razumas	Rev 13.18	Daiktavardis	protas	Pažinimas	Skolinys	Lenkų	rozum
zdroda	Rev 14.5	Daiktavardis	išdavystė	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Lenkų	zdrada
wino-prosos-kubilas	Rev 14.19	daiktavardis	spaudykla	Nuosavybė	Skolinys	Lenkų	prasa winna
cithra	Rev 15.2	Daiktavardis	kanklės	Kalba ir kalbėjimas	Skolinys	Graikų	kithara
korona	Rev 15.8	Daiktavardis	vainikas	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Lenkų	korona
kurwa	Rev 17.1	Daiktavardis	paleistuvė	Kūnas	Skolinys	Lenkų	kurwa
škarlotas	Rev 17.3	Būdvardis	raudonas	Juslinis suvokimas	Skolinys	Lenkų	szkarłatny
raskašis	Rev 18.9	Daiktavardis	prabanga	Nuosavybė	Skolinys	Lenkų	rozkosz
elefantas	Rev 18.12	Daiktavardis	dramblis	Gyvūnai	Skolinys	Lenkų	elefant
gwoltas	Rev 18.21	Daiktavardis	smurtas	Socialiniai ir politiniai santykiai	Skolinys	Lenkų	gwałt

citros žaidėjas	Rev 18.2 2	Daiktavardis	muzikantas	Kalba ir kalbėjimas	Kalkė	Olandų	citer speler
remėslas	Rev 18.2 2	Daiktavardis	amatas	Nuosavybė	Skolinys	rusėnų	ремесло
lancuchas	Rev 20.1	Daiktavardis	grandinė	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	Skolinys	Lenkų	łańcuch
abazas	Rev 20.9	Daiktavardis	bedugnis	Erdviniai santykiai	Skolinys	Lenkų	obóz
būdavonė	Rev 21.1 8	Daiktavardis	statybos	Pagrindiniai veiksmai ir technologijos	skolinys	Lenkų	budowa
Jaspis	Rev 21.1 9	Daiktavardis	jaspis	Fizinis pasaulis	Skolinys	Graikų / lotynų	iaspis
Šafiras	Rev 21.1 9	Daiktavardis	safyras	Fizinis pasaulis	Skolinys	lenkų	szafir
Kalcedon	Rev 21.1 9	Daiktavardis	kalcedonas	Fizinis pasaulis	Skolinys	Graikų / lotynų	chalkēdōn
Šmaragdas	Rev 21.1 9	Daiktavardis	smaragdas	Fizinis pasaulis	Skolinys	lenkų	szmaragd
Sardonix	Rev 21.2 0	Daiktavardis	sardoniksas	Fizinis pasaulis	Skolinys	Graikų / lotynų	sardonux
Sardius	Rev 21.2 0	Daiktavardis	sardis	Fizinis pasaulis	Skolinys	Graikų / lotynų	sardios
Chrysolitas	Rev 21.2 0	Daiktavardis	chrizolitas	Fizinis pasaulis	Skolinys	Graikų / lotynų	chrysolithos
beryllus	Rev 21.2 0	Daiktavardis	berilas	Fizinis pasaulis	Skolinys	Graikų / lotynų	beryllos
Topazius	Rev 21.2 0	Daiktavardis	topazas	Fizinis pasaulis	Skolinys	Graikų / lotynų	topazos
Amethystas	Rev 21.2 0	Daiktavardis	ametistas	Fizinis pasaulis	Skolinys	Graikų / lotynų	amethystos
broma	Rev 21.2 1	Daiktavardis	vartai	Namai	Skolinys	Lenkų	brama
klaraunas	Rev 22.1	Daiktavardis	skaidrumas	Juslinis suvokimas	Skolinys	Lenkų	klarowność